

ВІЙСЬКО

№10 (100) 2008

УКРАЇНИ

10

Професійна
армія: від ідеї
до втілення

16

«Больові точки»
соціального
захисту

28

Козацтво.
У витоків
українського
лиціцтва

Військоукраїнська стройова

Музика Віктора Лісовола
Слова Віктора Власюка

Заспіваймо, браття,
Хай ця пісня лине
Про часопис гідний,
Про журнал наш рідний
«Військо України»!

В армії держави
Він такий єдиний:
Вояків гуртує,
їхній дух гартує
«Військо України»!

Дбаємо про нього,
Як про свого сина.
І бажання наше —
Щоб ставало краще
«Військо України»!

Хай цю пісню чують
Гори і долини,
Щоб усюди знали,
Щоб усі читали
«Військо України»!..

Шановні друзі!

Щиро вітаю колектив Центрального друкованого органу Міністерства оборони України — журналу «Військо України» та багаточисельну армію його читачів і передплатників з виходом у світ ювілейного, сотого номера.

Ваш високий професіоналізм, прагнення якісно та неупереджено висвітлювати на шпальтах журналу різноманітні аспекти реформування та життєдіяльності Збройних Сил України створили високий авторитет часопису. За свою майже п'ятнадцятирічну історію журнал заслужив повагу не лише військовослужбовців, а й цивільних громадян, які виявляють великий інтерес до тих процесів, що відбуваються в Українському війську.

Сьогодні військовий часопис по праву вважається літописом наших Збройних Сил, їх візиткою, гідно репрезентуючи вітчизняне військо як в Україні, так і поза її межами. І те, що саме на його сторінках протягом двох останніх років друкується «Біла книга: оборонна політика України» — документ безпрецедентний за своєю прозорістю та відкритістю, — є ще одним тому підтвердженням.

Кожний матеріал, надрукований в журналі «Військо України», свідчить про щире прагнення наших солдат і офіцерів, військовослужбовців служби за контрактом гідно служити справі зміцнення обороноздатності суверенної України, якомога швидше інтегруватися до європейської системи колективної безпеки.

Отже, сьогодні можна із задоволенням констатувати, що внесок журналістів часопису «Військо України» та його численного загону позаштатних авторів у справу піднесення престижу служби в Збройних Силах України, військово-патріотичного виховання молоді, є неоціненним. Перша сотня номерів першого військового часопису незалежної України є помітним доробком творчого та самобутнього колективу, який створює журнал.

Щиро бажаю вам щастя, невичерпної життєвої наснаги та амбітного прагнення бути в авангарді сучасної української журналістики.

Міністр оборони України

Юрій СХАНУРОВ

...І ПО «СТО ФРОНТОВИХ» — ЗА ПЕРШУ СОТНЮ!

Не погіршу проти істини, якщо скажу, що вихід кожного номера часопису чи газети у світ для будь-якого редактора — це свято, і кожний номер по-своєму дорогий, бо народжується у солодких муках творчості. І все ж таки цей номер — особливий, оскільки саме ним ми завершуємо лік першої сотні першого військового часопису незалежної України.

За майже п'ятнадцятирічну історію свого існування «Військо України» перетворилося у свого роду літопис наших Збройних Сил. Жодна знаменна подія, яка мала місце в Українському війську за цей проміжок часу, не залишалася поза увагою наших кореспондентів. Фоторепортажі з перших навчань (у тому числі й міжнародних), перших військових парадів, аналітичні статті керманців українського війська та незалежних експертів щодо розбудови армії, кореспонденції наших журналістів з найвіддаленіших гарнізонів... Ось далеко не повна палітра тем, які були справжньою прикрасою кожного номера нашого журналу.

Власне, за те, що в українського війська сьогодні є такий часопис, ми маємо завдячувати насамперед генералу армії України Віталію Радецькому. Саме він у квітні 1994 року (на той час Віталій Григорович обіймав посаду Міністра оборони України) видав наказ про створення друкованого органу, назва якого — «Військо України» не залишала жодного сумніву в тому, що в суверенній незалежній Україні є сильна та боєздатна армія.

Сьогодні я з шаною згадую тих, хто стояв у самих витоків часопису. Першому редакторові — полковнику В'ячеславу Болотнюку — вдалося підібрати доволі потужний творчий колектив, кістяк якого переважно становили військові журналісти зі Львова — полковники Віктор Власюк, Дмитро Савчин, Віктор Фрис, Віктор Гаврилов. Саме завдяки їхнім зусиллям у квітні 2005 року вийшов перший номер журналу.

Згодом прапор першопроходців підтримали молоді, але не менш талановиті журналісти — підполковники Володимир Галанцев, Іван Ступак, Юрій Кузнецов, Андрій Погорелов...

Втім, за всіх часів у журналу завжди був доволі потужний загін позаштатних авторів. Перелічити всіх просто неможливо, але не можу не згадати хоча б деяких з них: Людмилу Шпитяк, Данила Кулиняка, Володимира Мельникова, Володимира Шевченка, Сергія Гончарова...

Окремі слова вдячності я хочу висловити на адресу співробітників регіональних медіа центрів Міноборони і, звичайно, Управління прес-служби Міноборони на чолі з її керівником та членом нашої редколегії Ігорем Халявінським. Завдяки матеріалам «регіоналів», підготовленим оперативно та на високому фаховому рівні, ми маємо можливість доносити до наших читачів інформацію про найважливіші події, що відбуваються в Збройних Силах.

Загалом, «Військо України» завжди вигідно вирізнялось тим, що гуртувало навколо себе людей творчих, обдарованих, здатних писати неординарно, розкуто і надзвичайно образно. Яскравим представником саме такої журналістики є колишній головний редактор «Народної армії», а нині — один з наших штатних працівників Микола Гудуляк. Його публіцистичні нотатки — це, власне кажучи, ті діамантики, які можуть прикрасити будь-яке вітчизняне видання, бо це — публіцистика найвищого ґатунку.

Мені приємно констатувати й той факт, що повага до видання є

не лише серед вітчизняних журналістів, а й в іноземних фахівців. Пригадую, як навесні цього року переглядаючи добірку номерів «Війська України», головний редактор «Хорватського воїника» сказав: «Пане Володимире, як на мене, український військовий часопис є одним з найкращих військових часописів Європи».

Прагнення відповідати найвищим стандартам у галузі журналістики, призвело до зміцнення позицій «Війська України» на вітчизняному ринку періодики: починаючи з липня 2005 року наш часопис почав виходити щомісяця, а його тираж у порівнянні з попереднім періодом того ж самого 2005 року зріс у 4,5 раза.

Кожний журналіст «Війська України», і взагалі кожен, хто виступає на шпальтах часопису, має право на власну точку зору. Хтось може з нею погоджуватися, хтось — категорично ні. Втім, є те, що об'єднує всі матеріали без винятку, — це проармійська позиція наших авторів. Це той випадок, коли слово, як зброя, стоїть на захисті інтересів нашого війська, та й усіх тих, хто має до нього відношення. І в цьому — наше кредо, якому ми не ладні будь-що зраджувати.

Перша сотня військового часопису — це вже історія. А попереду... Попереду ще не одна щаслива мить зустрічі з вдячними читачами на шпальтах НАШОГО часопису.

Ну, й — по «сто фронтових» за першу сотню! Будьмо!

Полковник Володимир ГОРІШНЯК,
головний редактор
журналу «Військо України»

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАННИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРИШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Вячеслав БУГІЛЬ
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Микола ГУЦУЛЯК
Анатолій ГРИЩУК
Володимир ДІБРОВА
Микола ДРАГАН
Віктор КАРПОВ
Сергій КОЖЕНЕВСЬКИЙ
Олександр КОПАНИЦЯ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Данило КУЛИНЯК
Михайло МАЛЯРЧУК
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Іван СТУПАК
Ілля ТИЩЕНКО
Ігор ХАЛЯВІНСЬКИЙ
Микола ЦИЦЮРСЬКИЙ
Леонід ШОЛОМИЦЬКИЙ
Людмила ШПИТЯК
Анатолій ЧАЙКОВСЬКИЙ

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Валентина БОЖОК
Олена БУРСУК

Реклама:

Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ
В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК
Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.vu.mil.gov.ua/

© «Військо України», 2008
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 08.10.2008 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку.

Інформаційна підтримка:

Управління прес-служби МО України, «Флот
України», «Крила України», «Морська Держава»

При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст
реклами відповідає рекламодавець.

Технічна
підтримка

МАНЕВРИ5

Танкова «рапсодія»

Олексій ТРИГУБ

ВАРТОВІ НЕБА.....7

Валерій Новосьолов: «Нам вдалося не лише
зберегти бойовий потенціал ППО Сухопутних
військ, а й підняти його на якісно новий рівень»

АКТУАЛЬНО10

Професійна армія: від ідеї до втілення

Олексій МЕЛЬНИК

УКРАЇНА — НАТО14

«Стрімкий тризуб — 2008»: тест на сумісність
складено. Слово — за експертами

Віталій СТЕЧИШИН

ТЕМА НОМЕРА16

«Больові точки» соціального захисту

Віктор АЛЕЩЕНКО

ЕКСКЛЮЗИВ22

Павло Ткачук: «Офіцер має бути не лише
професіоналом, а й, перш за все, патріотом та
гармонійно розвиненою особистістю»

ВІДЛУННЯ МИНУЛИХ ЕПОХ.....28

Козацтво. У витоків українського лицарства

Данило КУЛИНЯК

ТВОЇ СИНІ, УКРАЇНО!32

Василь Кук: «В УПА за командиром, який
ставив би власну кишеню вище від боротьби
за Україну, народ просто не пішов у бій»

ДУХОВНІ ОБРІЇ36

Наталка Буняк: «Пробуджується знов моя
руїна, і воля прадідів пульсує над Дніпром!»

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДЕСАНТ.....38

Ой було на флоті, було...

Мирослав МАМЧАК

ТАНКОВА «РАПСОДІЯ»

Вперше в історії українського війська під час навчань на Рівненському загальновійськовому полігоні воїни-танкісти відпрацювали таке складне тактико-спеціальне завдання, як форсування водної перепони

Давно канули в Літу часи холодної війни, а відтак — могутнього війська, яке під час навчань «воювало» дивізіями та арміями. Будуючи по цеглинці військо молодій суверенній державі Україна, українські політики не бачили ані викликів її національній безпеці, ані варіантів, як же справлятися із величезною військовою машиною, успадкованою від «несокрушимої і легендарної»... Виходячи із цього скорочували армію, як потім визнавали, подекуди — бездумно, необґрунтовано й фінансово не підкріплено.

У таких умовах кількість навчань різко впала та впритул наблизилася до нуля. Від армійських та дивізійних навчань навіть згадки не лишилися: «воювали» ротами і дуже рідко проводилися батальйонні тактичні навчання. Про щось більше навіть оптимісти не мріяли. Так виросло й сформувалося ціле покоління офіцерів (а ті, хто став курсантом доленосного 1991 року, сьогодні — майори та підполковники!), яке не те що порошу не нюхало, а й навчань пристойних не бачило. Що вже казати про солдатів! Іноді, звільняючись у запас, «механіки-водії» зізнавалися вдома, що за час служби важелі тримали лише на тренажері.

Важко навіть уявити, до чого б ми «докотилися», якби тенденції на рубежі століть двадцятого й двадцять першого не змінилися. Напевно, це перелом у свідомості, розуміння того, що «далі вже немає ку-

ди». І ось, за умов хронічного недофінансування, почала зростати кількість навчань у військах, а головне — їх якість. Почали робити те, що не мали змоги відпрацьовувати протягом довгих років, а депо — від часів здобуття Незалежності. Яскравим прикладом цьому — нещодавні тактичні навчання 30-ї окремої механізованої бригади 8-го армійського корпусу Сухопутних військ ЗС України, широко масштабні навчання з бойовою стрільбою, у яких були задіяні тисячі військовослужбовців та сотні одиниць бойової техніки.

Українські воєначальники, офіцери та солдати, які взяли участь у цих навчаннях на Рівненському за-

гальновійськовому полігоні, підготувалися на славу! Вперше в історії Українського війська воїни-танкісти відпрацювали таке складне тактико-спеціальне завдання, як форсування водної перепони. Ці маневри прикривали воїни-зенітники. Бомбово-штурмові удари наносили літаки та вертольоти. Причому були задіяні літаки всіх родів авіації Повітряних Сил — транспортної, штурмової, винищувальної та бомбардувальної, а також транспортно-десантні й ударні вертольоти армійської авіації Сухопутних військ. В інтересах сухопутників «працювали» і бойові обслуги зенітних ракетних комплексів, підрозділи радіотехнічних військ Повіт-

ряних Сил, воїни-інженери, аеромобілісти, фахівці з радіоелектронної боротьби, артилеристи, зв'язківці, представники інших військових спеціальностей. Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Ющенко поставив керівництву Збройних Сил та учасникам навчань найвищу оцінку. Особливо ж Президентіві України прийшлися до душі дії танкістів 30-ї окремої механізованої бригади полковника Ігоря Довганя, артилеристів 26-ї артилерійської бригади полковника В'ячеслава Горбильова та усіх без винятку льотчиків.

Разом з тим, під час прес-конференції, яка була проведена на полігоні одразу після завершення активної фази навчань, глава держави зупинився на труднощах вітчизняного війська та жажливому стано-

вищі з його фінансуванням. Бюджет Збройних Сил на поточний рік Президент назвав найнижчим за роки незалежності, а політичні суперечки з приводу терміну остаточного переходу армії на контрактну основу — політиканством.

— Мені дивно слухати демагогію відносно контрактної української армії з 1 січня 2009 року. Не буде контрактної армії ні з 1 січня 2009 року, ні з 1 січня 2010 року в тих параметрах і в тих розмірах, які передбачає державна стратегія. Вина за це лежить повністю на Уряді. Таке ставлення до стратегії підвищення обороноздатності українського війська нація ще не бачила, — підкреслив Президент.

Насправді, як можна зараз вести мову про перехід Збройних Сил України на контрактний принцип комплектування, якщо з близько двох з половиною сотень контра-

тників із Новоград-Волинського, які взяли участь у навчаннях, лише трохи більше сотні уклали черговий контракт! Такий собі «дембельський акорд» з поваги до комбрига! «Відвоювали — і на гражданку!» І можна прекрасно зрозуміти цих молодих людей, які на таксі чи будь-якому ринку можуть заробити у декілька разів більше свого місячного грошового забезпечення.

Також Віктор Ющенко озвучив своє бачення контрактної армії. Він зауважив, що за таких темпів формування контрактної армії, які ми маємо сьогодні та через фатальне недофінансування, до повного переходу ЗС України на контрактну основу знадобиться 27 років.

— Мова не йде про те, щоби тільки набрати 30 чи 40 тисяч контрактників. Йдеться про те, що контрактнику треба дати сучасну зброю — танки, гармати, оперативно-тактичні ракетні комплекси, вертольоти, літаки. Немає в Європі армії, у якій на озброєнні були б немоdernізовані МіГи, а у нас їх майже дві сотні, — зазначив Президент України, підкресливши, що за останні роки не було модернізовано жодного літака. — Так, модернізація одного літака коштує 70 мільйонів гривень, але це — в десять разів дешевше, ніж закупити новий. Модернізовані машини ще 15–20 років на вищому рівні здатні виконувати свої функції. А ми не виділяємо на це ні копійки, — наголосив Віктор Ющенко.

...Навчання на Рівненському полігоні — позаду. Проте тривають інші навчання на різних полігонах Збройних Сил України. Тренуються ракетники, льотчики, моряки. Їхній вишкіл, як свідчать результати навчань та оцінки, які отримують військовослужбовці від керівництва держави та Збройних Сил, зростає. Це не може не тішити, як і те, що відпрацьовується щоразу більше завдань, що «воюємо» ми вже не ротами, а бригадами. Але й про інший бік медалі забувати не слід. Принаймні вже чимало політиків озвучують стару істину про те, що варто нарешті розпочати годувати свою армію, аби не довелося годувати чужу. Ось лише коли слово стане ділом — запитання наразі залишається відкритим...

Олексій ТРИГУБ,
фото Миколи ПОПЛАВСЬКОГО

Генерал-майор Валерій Новосьолов. Народився 13 червня 1951 року в м. Полтаві. Закінчив Полтавське вище зенітне артилерійське командне училище ім. генерала армії М.Ф. Ватутіна, згодом — Військову академію ППО СВ та Військову академію Генерального штабу Збройних Сил СРСР.

Служив на посадах від командира зенітного артилерійського взводу до командира зенітного ракетного полку, зенітної ракетної бригади.

З 1994 року очолює війська ППО Сухопутних військ Збройних Сил України. За 15 років керування військами ППО СВ Збройних Сил України зробив значний внесок у підвищення практичної підготовки військ з бойовими пусками ракет та стрільбами на полігонах.

Відзначений бойовими нагородами.

Валерій НОВОСЬОЛОВ: «Нам вдалося не лише зберегти бойовий потенціал протиповітряної оборони Сухопутних військ, а й підняти його на якісно новий рівень»

Досвід війн і військових конфліктів сучасності свідчить, що загальновійськові угруповання вже не можуть успішно виконувати бойові задачі без надійного прикриття від ударів з повітря. У вирішенні цього завдання провідну роль відіграють війська протиповітряної оборони Сухопутних військ Збройних Сил України, які 1 жовтня відзначили п'ятнадцяту річницю від дня їх створення.

З'єднання, частини і підрозділи протиповітряної оборони Сухопутних військ стали невід'ємною складовою загальновійськових формувань від батальйону до армійського корпусу. На їхній основі будується єдина система протиповітряної оборони угруповань Сухопутних військ ЗС України. Такий принцип побудо-

ви дозволяє в будь-яких умовах бойової обстановки створювати динамічну, ешелоновану систему протиповітряної оборони, що забезпечує прикриття угруповань військ (сил) і військових об'єктів, різних за своєю значимістю, розмірами, рухливістю та уразливістю від ударів повітряного противника.

Після розпаду Радянського Союзу і проголошення в 1991 році незалежності Україна успадкувала одне з наймогутніших угруповань військ у Європі, оснащене ядерною зброєю й у цілому відносно сучасними зразками звичайного озброєння і військової техніки.

На території України на той час дислокувалися: ракетна армія, три загальновійськові та дві танкові армії, один армійський корпус, чотири повітряні армії, окрема армія ППО, Чорноморський флот.

Проте це не були ще збройні сили незалежної держави в повному розумінні цього слова, Україна одержала лише окремі фрагменти військової машини Радянського Союзу. Тому 24 серпня 1991 року Верховна Рада України затвердила рішення про взяття під свою юрисдикцію всіх розташованих на українських теренах військових формувань збройних сил колишнього СРСР і про створення одного з ключових відомств — Міністерства оборони України.

У 1991 році перед урядом України і Міністерством оборони постала складна задача — у стислі терміни, в умовах обмежених матеріальних і фінансових можливостей провести радикальні реформи, у тому числі й у військах протиповітряної оборони Сухопутних військ України.

Незважаючи на труднощі того періоду, були закладені основи національного війська незалежної

держави: за короткий час створені Міністерство оборони, Генеральний штаб, види Збройних Сил, системи керування, підготовки і всебічного забезпечення військ (сил) і т. ін.

Після створення Командування Сухопутних військ Збройних Сил України 1 жовтня 1993 року згідно з директивою Міністра оборони України від 14 вересня №115/1/0740 у складі Сухопутних

З 2005 року відновлено проведення тактичних навчань з бойовою стрільбою, що значно підвищило польову виучку особового складу.

військ було організоване управління військ протиповітряної оборони Сухопутних військ Збройних Сил України. Від цієї дати починають відлік свого існування війська протиповітряної оборони Сухопутних військ Збройних Сил України.

Становлення Збройних Сил України супроводжувалося значним скороченням військових структур, чисельності особового складу, кількості озброєнь і військової техніки. Ці процеси не оминули також і війська протиповітряної оборони Сухопутних військ. Так, з дванадцяти зенітних ракетних полків, що перебували на території України після розпаду Радянського Союзу, залишилося три, з восьми окремих радіотехнічних батальйонів залишилося три, із сорока шести зенітних ракетних артилерійських дивізіонів залишилося дванадцять.

Перед управлінням військ протиповітряної оборони в такій ситуації виникла складна задача: як на етапі скорочення Збройних Сил зберегти рівень бойового потенціалу військ протиповітряної оборони Сухопутних військ, отже — перейти від кількісних показників до якісних.

Виходячи із ситуації, що склалася, було прийняте рішення про включення до складу зенітних ракетних артилерійських дивізіонів механізованих бригад зенітних ракетних батарей «ОСА-АКМ» і заміну застарілих зенітних артилерійських комплексів «Шилка» зенітними артилерійськими ракетни-

ми комплексами «Тунгуска». Внесення змін у штатні структури підрозділів протиповітряної оборони бригадної ланки дозволило не лише зберегти, а й збільшити бойові можливості військових частин і підрозділів протиповітряної оборони Сухопутних військ щодо прикриття загальновійськових частин і підрозділів від ударів повітряного противника.

Основу військ протиповітряної оборони Сухопутних військ становить її озброєння, що представлено системами і комплексами «ОСА-АКМ», «Тунгуска-М1», «Стріла-10», ПЗРК, ЗУ23-2.

Протягом тривалого часу фінансування нових розробок техніки й озброєння для військ протиповітряної оборони Сухопутних військ в Україні практично не проводилося. Як результат — до 2007 року жодна одиниця техніки, що відповідала вимогам сучасного швидкоплинної і маневреного бою, не була поставлена у війська. Переломним у цьому сенсі став 2008 рік, коли були прийняті на озброєння:

- комплекти цифрових уніфікованих модулів прийому, обробки і відображення радіолокаційної інформації НВП «Аеротехніка»;
- автоматизовані робочі місця для пунктів управління (командних пунктів) протиповітряної оборони Командування Сухопутних військ і армійських корпусів;
- цифрові радіолокаційні станції П-18МА, П-18МУ, П-19МА з автоматичною обробкою інформації (на заміну застарілим, що зараз знаходяться на озброєнні у військах протиповітряної оборони Сухопутних військ).

Дуже перспективною є спільна робота фахівців управління військ протиповітряної оборони Сухопутних військ і Національного науково-дослідного центру оборонних технологій і військової безпеки України зі створення найближчим часом на основі глибокої модернізації вітчизняної мобільної радіолокаційної системи для стійкого інформаційного забезпечення органів управління.

Крім того, з 2007 року триває встановлення комплектів радіолокаційних екстракторів, автоматизованих робочих місць і виносних терміналів огляду повітряної обстановки на системи озброєння військ протиповітряної оборони

Сухопутних військ. Це сприятиме за рахунок зменшення часу на обробку і видачу інформації підвищенню оперативності управління частинами і підрозділами військ протиповітряної оборони Сухопутних військ.

У 2008 році заплановано модернізацію бойових машин ЗРК «Стріла-10», «ОСА-АКМ», оснащення їх новітніми засобами виявлення і керування. Здійснюється постачання у війська нових радіолокаційних станцій, засобів автоматизованого керування військами й озброєнням, що дасть можливість керувати засобами ураження з пункту управління протиповітряної оборони і армійської авіації Сухопутних військ, армійських корпусів — до окремої бойової машини, стрільця-зенітника.

Істотні зміни відбуваються й в організації бойової підготовки частин і підрозділів військ протиповітряної оборони. Після тривалої перерви, починаючи з 2005 року відновилося проведення тактичних навчань з бойовою стрільбою на полігоні «Чауда» і в навчальному центрі військ протиповітряної оборони Сухопутних військ «Тучин», що дозволило значно підвищити польову виучку особового складу.

З 2007 року підготовка частин і підрозділів до навчань організується і проводиться в ході бойового злагодження безпосередньо на полігонах, під час якого відпрацьовуються планування бойових дій, здійснення маршу комбінованим способом, розгортання в районі бойового призначення до проведення кінцевого етапу — виконання бойових пусків і стрільб зенітної артилерії тощо.

У 2008 році під час навчань на полігонах «Тучин» і «Чауда» була розгорнута вся система управління частинами і підрозділами протиповітряної оборони армійського корпусу — від СКП ПВО і АА до бойової машини, що дозволило перевірити на практиці можливості системи керування засобами протиповітряної оборони корпусу в умовах, наближених до бойових.

Начальник військ протиповітряної
оборони Сухопутних військ
Збройних Сил України
генерал-майор Валерій НОВОСЬОЛОВ

В рамках масштабного двоступеневого командно-штабного навчання «Морський вузол — 2008» вперше за останні 10 років війни-артилеристи 6-го армійського корпусу здійснили бойові пуски з установок реактивних систем залпового вогню «Смерч».

29 вересня на Старокримському полігоні пройшло ротне тактичне навчання з бойовою стрільбою з підрозділами 25-ї окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади 6-го армійського корпусу Сухопутних військ ЗС України.

Крім воїнів-десантників 25-ї окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади, до навчань були залучені військовослужбовці, озброєння та військова техніка реактивного артилерійського полку, підрозділ протиповітряної оборони та підрозділ бойового і технічного забезпечення 6-го армійського корпусу Сухопутних військ. Загалом майже 1 500 військовослужбовців, понад 400 одиниць озброєння та військової техніки, зокрема 159 одиниць бронетанкової та 249 автомобільної.

В ході навчань воїни-десантники здійснили дорозвідку бази підготовки умовного незаконно озброєного формування, блокували район його розташування, пошуково-ударними діями викрили умовного противника та роззброїли його. Вони також забезпечили супроводження та охорону колони вантажу матеріально-технічних засобів з бази логістики Військово-Морських Сил, розташованої у місті Феодосія, до базового табору бригади, здійснили охорону важливих комунікацій та об'єктів.

У свою чергу воїни реактивного артилерійського полку вперше за останні 10 років здійснили бойові пуски з чотирьох установок реактивних систем залпового вогню «Смерч». Таким чином, вони відпрацювали практичні дії реактивного артилерійського дивізіону при підготовці та нанесенні вогневих ударів під час відбиття висадки морського десанту умовного противника.

Підбиваючи підсумки бойових стрільб, начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України висловив задоволення діями військовослужбовців зенітних ракетних підрозділів Повітряних Сил.

— Незважаючи на обмежене фінансування, бойова підготовка у Збройних Силах в цьому році проводилася активно, і це значно підвищило потенціал української армії щодо забезпечення обороноздатності держави, — підкреслив генерал армії України Сергій Кириченко.

Він також позитивно оцінив нещодавнє рішення Ради національної безпеки та оборони України щодо необхідності передбачити у Державному бюджеті 2009 року витрати на потреби Міністерства оборони на рівні 2,5% від ВВП, або 32,4 мільярда гривень.

— Фінансування Збройних Сил в таких обсягах дозволить наступного року повноцінно організовувати і проводити бойову підготовку. Ми зможемо активніше використовувати всі елементи Збройних Сил під час навчань, — наголосив генерал армії України Сергій Кириченко.

За матеріалами Управління прес-служби МО України

ПРОФЕСІЙНА АРМІЯ:

**ВІД ІДЕЇ
ДО ВТІЛЕННЯ**

Намагаючись продемонструвати переваги професійної армії, як правило, звертаються до американського досвіду. Він становить практичний інтерес для України не з точки зору власне моделі професійної армії, а радше як приклад підготовки і впровадження рішення про перехід до професійного війська.

Самі американські експерти визнають, що перехід до професійної армії був далеко не таким швидким і простим, як планувалося й очікувалося. Було допущено чимало помилок. Навіть після завершення професіоналізації війська неодноразово лунали заклики до відновлення призову.

Аналіз досвіду створення та розвитку професійних ЗС США дає підстави виокремити ключові фактори, які забезпечують успіх або створюють проблеми за наявності чи відсутності хоча б одного з них.

Створення професійної армії у США стало можливим завдяки персональному керівництву президента Ніксона, який ще в 1968 році, будучи кандидатом у президенти, заявив про свій намір підтримувати військові реформи. В перші ж дні президентства він сформував так звану Комісію Гейтса для ви-

вчення питання щодо скасування військової повинності та побудови професійної армії.

Іншою важливою фігурою у цій справі вважають міністра оборони Лейрда, який, використовуючи власний досвід та зв'язки, особисто забезпечував підтримку професіоналізації серед своїх колишніх колег-конгресменів. Оскільки суттєвою загрозою успіху була відсутність твердого переконання серед тих, хто відповідає за діяльність збройних сил, Лейрд попередив військове керівництво Пентагону про перспективу залишитися на займаних посадах лише у разі повної та послідовної підтримки процесу професіоналізації армії.

Серед військового керівництва найбільш важливу роль відводять колишньому заступнику начальника штабу Армії США (з персоналу) генералу Турману. Завдяки його

особистим якостям та інтелекту було забезпечено втілення загальної концепції професійної армії у 80-х роках.

Постійний моніторинг досягнутих результатів, оптимального співвідношення якості та вартості дало можливість зорієнтувати систему набору персоналу та забезпечити той високий рівень професійності, який характеризує ЗС США сьогодні. Будь-які зміни та майже всі програми впроваджувалися лише після проведення відповідних досліджень з прогнозуванням можливих наслідків.

У 80-х роках близько половини американських новобранців були набрані з категорії «трієчників». Молоді люди з низькими результатами тестів потребували більше часу на навчання та часто зовсім не могли освоїти посаду, що призводило до передчасного звільнення. Таким чином, виникало замкнене коло проблем: низька якість персоналу — нестача ресурсів — неефективне використання коштів. Завдяки жорсткій позиції генерала Турмана щодо високих стандартів відбору персоналу були створені відповідні інструменти заохочення та набору добровольців з числа кращих випускників середніх шкіл. На сьогодні 95 відсотків но-

вобранців мають повну середню освіту при тому, що лише 80 відсотків американської молоді закінчує середню школу.

Щоб забезпечити необхідну якість, родами військ ЗС США були розроблені відповідні маркетингові стратегії та організовані рекламні кампанії. Але через ЗМІ можна лише зробити оголошення про привабливість військової професії та інші нематеріальні сторони військової служби, такі як служба Батьківщині, честь, відданість та можливість стати зрілою особистістю. Для детального ж роз'яснення всього комплексу матеріальних пільг, кар'єрних можливостей та освітніх програм необхідно працювати індивідуально з кожним кандидатом. Для такої роботи потрібні добре підготовлені рекрутери. У середньому працівник рекрутної служби забезпечує підбір одного новобранця на місяць.

Ціла низка організацій, таких як Центр аналізу ВМС, Інститут оборонного аналізу, Проект ВПС RAND, забезпечували аналітичну підтримку роботи згаданої вище Комісії Гейтса. На початковому етапі створення професійних збройних сил Агентство з досліджень перспективних оборонних проектів фінансувало реалізацію програм дослідження людських ресурсів, які здійснювалися Корпорацією RAND. У 1973 році з метою надання наукової підтримки прийняттю рішень у сфері кадрової політики при RAND був заснований Центр досліджень оборонних людських ресурсів, до роботи в якому залучили економістів, математиків, військових з досвідом практичної та наукової діяльності. Взаємодія Пентагону з дослідницькими організаціями стала прикладом 40-річного плідного співробітництва.

Важливим фактором розвитку професійних збройних сил є те, що політичні зобов'язання повинні бути підкріплені належним фінансуванням. Оборонний бюджет має бути достатнім для забезпечення належного рівня грошового утримання залежно від інфляції та оплати праці в цивільному секторі, набору персоналу, витрат на рекламу, виплату бонусів, освітні програми, житло та соціальну інфраструктуру, перенавчання й адаптацію у разі звільнення.

Важливим фактором розвитку професійних збройних сил є те, що політичні зобов'язання повинні бути підкріплені належним фінансуванням.

Щоразу, коли політики, не розуміючи взаємозв'язку між економічним фактором та комплектуванням, не забезпечували належного фінансування видатків на набір та утримання персоналу, негативні наслідки не змушували довго на себе чекати. Перші роки переходу на контракт у ЗС США були відносно успішними завдяки значному початковому підвищенню грошового утримання (60%), запровадженню системи заохочень і високому рівню безробіття в країні. У 1976 році уряд, занепокоений зростанням оборонного бюджету, зменшив видатки на особовий склад, попри рекомендації спеціальної комісії. Як наслідок, наприкінці 70-х років ситуація з набором та утриманням кваліфікованого персоналу в збройних силах погіршилася настільки, що постало питання про ефективність професійної армії.

Це збіглося в часі із зростанням економіки та зниженням рівня безробіття. Наслідки такого політичного рішення були драматичними — деякі роди військ недорахувалися 17 відсотків новобранців, лише 27 відсотків рекрутів у морській піхоті відповідали стандартам. Виправляти ситуацію довелося шляхом істотного підвищення

грошового утримання (на 11,7% у 1980 р. та ще на 14,3% у 1981 р.).

Подібна ситуація повторилася наприкінці 90-х років, і знову довелося виділяти додаткові — значно більші, ніж у 80-х — ресурси для відновлення позитивного іміджу армійської служби та запровадження додаткових стимулів.

Контрактна армія, на відміну від призовної, є більш чутливою до змін в економіці країни та окремих її регіонів. У періоди зростання економіки та зниження рівня безробіття необхідне своєчасне збільшення витрат для забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці. За неможливості збройних сил своєчасно забезпечити конкурентоспроможні умови для залучення необхідної кількості підготовленого персоналу, виникають проблеми, на вирішення яких потрібні значно більші кошти, ніж для їх попередження. Через несвоечасність прогнозування негативних наслідків проблема ускладнюється розривом у часі між зміною умов, внесенням коректив до програм чи змін до законодавства та появою ефекту від них.

Отже, одним з основних уроків американського досвіду створення та розвитку професійної армії можна вважати необхідність постій-

лює молодь до вибору військової професії як альтернативи. Європейці менш мобільні, ніж американці, а тому навіть для молоді військова кар'єра не є привабливою через необхідність часткої зміни місця служби. Армії країн ЦСЄ стикаються з новими труднощами щодо пошуку добровольців після вступу до ЄС і спрощення виїзду молоді на роботу до країн «старої» Європи.

Для забезпечення набору підготовленого персоналу важливо визначити вимоги до кандидатів, а також забезпечити можливості набору необхідної кількості фахівців, які б відповідали таким вимогам. Навіть за наявності достатньої кількості бажаючих, лише невелика частина їх задовольняє вимогам, що висуваються до професійного військового. Спроби вирішити проблему шляхом зниження вимог щоразу зазнавали поразки.

Для європейців більш привабливими є гарантії працевлаштування після служби, ніж можливість здобути цивільну професію в армії чи отримати кошти на навчання.

ного відповідального керування процесом на найвищому політичному рівні, належного законодавчого забезпечення, послідовної та активної позиції вищого військового керівництва; науково-аналітичного супроводу з метою своєчасного виявлення проблем та внесення пропозицій; коригування існуючих та розроблення нових програм щодо набору підготовленого персоналу та забезпечення політичних зобов'язань необхідним рівнем фінансування.

Попри виняткову важливість вивчення та урахування зарубіжного досвіду, національні особливості — стан економіки, демографічна ситуація, система освіти та соціального захисту, ринок робочої сили — потребують особливої уваги при застосуванні готових рецептів.

Так, якщо у США періоди економічного спаду гарантували зростання кількості бажаючих вступити на військову службу, то у країнах Європи високий рівень соціального захисту при безробітті не стиму-

лює, не менш складним завданням є утримання на службі молодих військовослужбовців, які продемонстрували найкращі якості протягом першого контракту. Для другого контракту гідного грошового утримання, освітніх програм та перспективи кар'єрного зростання вже замало.

Загалом вважається, що завдяки національним особливостям більшості європейських країн завдання набору, утримання та мотивації високоякісного персоналу можуть бути набагато складнішими, ніж у США, а отже, сам процес переходу, можливо, буде тривалішим, складнішим і витратнішим. Наслідком затягування перехідного періоду є відволікання коштів, які мають спрямовуватися на закупівлю та модернізацію озброєнь або на інші соціальні потреби.

Слід зауважити, що необхідна особлива обережність у намаганні вирішити цю проблему шляхом збільшення обсягу заохочень. Внесення додаткових пропозицій потребує детального розрахунку всього комплексу додаткових витрат, адже

збільшення розміру грошового утримання контрактника вимагає збільшення витрат на приведення у відповідність грошового утримання офіцерів, цивільного персоналу, перерахунку пенсій тощо. Вирішуючи проблему сьогодні, якою б вона важливою не здавалася, необхідно оцінювати наслідки таких рішень на тривалу перспективу.

Звернення до російського досвіду становить особливий інтерес з точки зору його негативних наслідків. На думку зарубіжних експертів, специфічна культура призовної армії Росії перешкоджає створенню навіть невеликої кількості професійних частин. Так, експерименти з формування «професійних» полків не виправдали сподівань. Підготовка професіоналів за традиційними методиками, відсутність належної мотивації призвели до того, що п'ять контрактників 76-ї Псковської дивізії звільнилися, як тільки стало відомо про її відправлення до Чечні. Хибність підходу до контрактної служби в основному як до способу вирішення демографічних проблем, а не як до створення професійних збройних сил, вже призвела до дискредитації ідеї у військових колах Росії.

Не менш цікавим є досвід армії Республіки Казахстан. Попри збереження загальної військової повинності, до 85 відсотків посад рядового складу та сто відсотків сержантських укомплектовані військовослужбовцями за контрактом. Для підготовки майбутніх сержантів створені кадетські корпуси з трирічним терміном навчання, до яких приймають юнаків після дев'ятого класу. Кадети по закінченню навчання підписують контракт на п'ять років. З 2006 року діє «сержантська вертикаль» від командира відділення до головного сержанта. Престиж військової служби забезпечується не лише матеріальними стимулами. Згідно зі спеціальним розпорядженням уряду, виконання військової повинності є обов'язковою умовою при вступі на державну службу та на службу в інших силових структурах.

Оскільки служба в «піхоті» користується найменшою популярністю, система соціального забезпечення заохочення має відповідати рівню, який би задовольняв вимо-

Не менш складним завданням є утримання на службі молодих військовослужбовців, які продемонстрували найкращі якості протягом першого контракту.

ги до набору достатньої кількості новобранців до сухопутних військ.

Важливою особливістю професійної армії є те, що контрактники не лише досвідченіші за призовників, й старші, а тому необхідно створювати належні умови і для служби, і для проживання сімей: задовільні житлові умови, дитячі садки, школи, медичні заклади, магазини, програми сімейної підтримки, робочі місця для дружин/чоловіків військовослужбовців. Як відомо, армія на службу приймає одну людину, а «служить» уся сім'я.

Порівнюючи сучасні європейські підходи та заходи, до яких вдавалися США у 70-х роках, слід звернути увагу на дві суттєві відмінності: по-перше, навіть за умов усвідомлення важливості підвищення грошового утримання в більшості країн Європи не існує чіткого зв'язку між заробітною платою у військовому та цивільному секторах; по-друге, для європейської молоді, на відміну від американської, більш привабливими є гарантії працевлаштування після служби в державному секторі, ніж можливість набуття цивільну професію в армії чи отримати кошти на навчання.

Це є ще одним свідченням того, що навіть найкращі варіанти вирішення проблеми в одній державі можуть не спрацювати в іншій через національні особливості та можливості бюджету. Водночас існують загальні принципи створення системи соціального захисту військовослужбовців, які загалом відповідають тим ініціативам, до яких вдавалися США в період переходу до комплектування на добровіль-

них засадах. Ці принципи передбачають удосконалення системи оплати та умов праці (несення служби), а саме: наближення рівня грошового забезпечення, особливо початкового, до конкурентоспроможного, порівняно з приватним сектором; впровадження системи бонусів або одноразових диференційованих виплат для залучення та утримання фахівців певних спеціальностей; компенсація негативного впливу частих переїздів, відряджень тощо; стимулювання раннього звільнення військовослужбовців, які досягли відповідного віку або підлягають скороченню (до моменту досягнення права на військову пенсію та отримання житла у власність); викоринення традицій, що негативно впливають на моральний стан військовослужбовців і не сприяють досягненню цілей бойової підготовки, а також покращення інфраструктури та створення більш комфортних умов на робочих місцях.

Важливим є принцип удосконалення системи кар'єрного зростання. Це впровадження системи гнучкого кар'єрного зростання та підвищення грошового утримання як на командних, так і технічних чи операторських посадах та забезпечення прозорості системи

підвищення по службі з чіткими і зрозумілими критеріями відбору.

Особливе місце в системі соціального захисту військовослужбовців посідає житлова проблема. Покращення якості життя військовослужбовців та членів їхніх сімей передбачає забезпечення належної якості житлових приміщень (або належної грошової компенсації на оренду житла), соціальної інфраструктури, умов для активного відпочинку, а також мінімізацію тривалого відлучення військовослужбовців від сімей.

Не менш важливим є удосконалення перспектив працевлаштування звільнених у запас. Мають існувати спеціальні програми щодо забезпечення навчання за фахом, якій користується попитом на ринку праці, під час підготовки за суміжними військовими спеціальностями або в цільовому порядку перед звільненням зі служби, видачі дипломів, посвідчень з набутого фаху відповідної цивільної акредитації. Необхідним є впровадження дієвої програми допомоги у працевлаштуванні звільненим з військової служби, що передбачає резервування робочих місць у державному секторі, укладання домовленостей з профспілками, асоціаціями роботодавців та іншими громадськими об'єднаннями.

Отже, попри відсутність єдиної загальновизнаної позиції стосовно того, яка армія є кращою — контрактна чи призовна, у світі спостерігається чітка тенденція до повної або часткової відмови від загальної військової повинності.

Побудова професійної армії є надзвичайно тривалим, складним, витратним завданням і потребує політичної волі на найвищому рівні керівництва держави, готовності до здійснення широкої соціальної реформи і значного збільшення оборонного бюджету.

Олексій МЕЛЬНИК,
провідний експерт воєнних програм
Центру Разумкова

«СТРІМКИЙ ТРИЗУБ — 2008»:

У Міжнародному центрі миротворчості та безпеки пройшло спільне українсько-американське командно-штабне навчання. Крім українців та американців, у ньому взяли участь військово-вослужбовці ще з п'ятнадцяти країн світу.

Український контингент на цих навчаннях був найчисельнішим — понад 300 військово-вослужбовців. Наші ЗС були представлені 6-м, 8-м та 13-м АК. Щодо американців, то це були військово-вослужбовці Національної гвардії Каліфорнії. Інші ж контингенти були малочисельними і брали в основному участь у комп'ютерних тренуваннях.

До речі, незважаючи на те, що навчання проходили без проведення стрільб та використання вибухових речовин, вони мали доволі довготривалу активну польову фазу.

За словами співорганізатора навчання з української сторони заступника командира 8-го армійського корпусу генерал-майора В'ячеслава Назаркіна, метою цього навчання були підготовка національних штабів та підрозділів до спільних дій у складі багатонаціональних сил в операціях з підтримки миру; а також, що не менш важливо, самооцінка першого рівня підрозділів Сухопутних військ Збройних Сил України, яких заявлено до Спільного фонду оперативних сил та можливостей. Слід наголосити на тому, що підготовку до спільних дій у складі багатонаціональних сил в операціях з підтримання миру тут проходили переважно військово-вослужбовці 25-ї окремої Дніпропетровської повітрянодесантної бригади 6 АК, на базі якої відбувається підготовка національної складової спільного українсько-польського миротворчого батальйону «УкрПолбат» одинадцятої ротації до виконання миротворчих завдань у Косово.

Як розповів заступник начальника штабу управління бойової підготовки командування Сухопутних військ Збройних Сил України полковник Олег Левченко, у Північно-атлантичному альянсі існує так званий спільний Фонд оперативних сил та можливостей концепції оперативних можливостей НАТО. До нього входять підрозділи різних країн для виконання спільних завдань. До нього делеговані підрозділи з різних країн, і Україна тут не виняток.

— Бути сумісними з арміями інших країн — це насамперед означає здатність користуватися у повсякденній діяльності спільними стандартами, — пояснив начальник відділення підготовки офіцерів штабів навчального центру «Партнерство заради миру» Міжнародного центру миротворчості та безпеки (МЦМБ) підполковник Ігор Зенін, який, власне, і займався оцінкою сумісності наших підрозділів з підрозділами країн-партнерів. — Компонентів перевірки сумісності близько ста п'ятдесяти: це і здатність спілкування однією мовою, і вміння користуватися визначеними типами карт місцевості і уніфікованими тактичними знаками, і типова робота в радіоефірі, загальна система подачі рапортів і т. ін. На цих навчаннях ми здійс-

нювали самооцінку першого рівня. Тобто, українські фахівці робили первинне оцінювання своїх підрозділів.

Після цієї процедури, якщо результат позитивний, відбувається натовська оцінка першого рівня. Далі — самооцінка другого рівня, і, відповідно, — знову ж натовська оцінка другого рівня. Лише за умов успішного проходження всіх етапів перевірок підрозділи будь-якої держави, що заявлені до Фонду концепції оперативних можливостей (КОМ), можуть брати участь у спільних заходах.

За словами Ігоря Зеніна, ця процедура непроста. У 2006 році деякі наші підрозділи вже проходили самооцінку до Фонду КОМ і тоді отримали негативну оцінку експертів НАТО.

На цьогорічних навчаннях були присутні представники Об'єднаного командування військ НАТО в Неаполі, які здійснюють спостере-

прогрес, а навчання проведено на високому організаційному рівні.

Військовослужбовці 25-ї окремої Дніпропетровської повітрянодесантної бригади 6-го АК були впевнені у своїх силах і кінцевому результаті. Щоправда, вони були дещо розчаровані тим, що у навчаннях беруть участь не військовослужбовці регулярної армії США, а гвардійці.

— Під час проведення спільних дій в умовній миротворчій місії одним із завдань, зокрема, було визначено зачистку місцевості в зоні діяльності незаконних збройних формувань, — розповів командир спеціальної роти капітан Кирило Холявко. — Так, наприклад, у ході операції з опанування «висотки» американці діяли у складі відділення, причому йшли на виконання бойової задачі у колоні по два. Це, безумовно, зменшує шанси на виживання значної кількості особового складу. Ми ж демонстрували своїм колегам роботу у «двійках» і «трійках», що є на сьогоднішній день більш ефективними методами боротьби з НЗФ.

І тим не менш, взаємодія військових обох країн під час виконання підрозділами миротворчих завдань у зоні відповідальності багатонаціонального батальйону була обоюдно корисною як у плані мовної підготовки, так і щодо підготовки національних штабів та підрозділів до спільних дій у складі багатонаціональних сил в операціях з підтримання миру. На цій особливості наголосив, зокрема, командир української складової «УкрПолбату» в Республіці Косово підполковник Олександр Комісаров.

Загалом, як зауважили на церемонії закриття навчання «Стрімкий тризуб — 2008» співорганізатори навчання з американської та української сторін бригадний генерал Скот Джонсон та генерал-майор В'ячеслав Назаркін, — це ще один вагомий крок до зміцнення дружніх стосунків та порозуміння між військовослужбовцями різних країн і, безумовно, нагода набути нового досвіду для всіх учасників навчання.

Віталій СТЕЧИШИН,
Західний регіональний медіа-центр
Міністерства оборони України,
спеціально для «Війська України»
Фото автора

ження щодо відповідності критеріям НАТО наших підрозділів і військовослужбовців. І якою б не була наша власна оцінка, вона розглядатиметься експертами НАТО, і саме їхня думка і буде остаточною.

Очікується, що висновки будуть надані штабом Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі протягом трьох місяців. Однак, за словами заступника начальника штабу управління бойової підготовки командування Сухопутних військ Збройних Сил України полковника Олега Шевченка, наші підрозділи із завданням впоралися.

Щоправда, експерт НАТО підполковник Улі Трінкс із Німеччини впевненість у позитивному результаті самооцінки сумісності наших військ не поділив. Хоча й визнав, що, у порівнянні з попередніми роками, простежується значний

«БОЛЬОВІ ТОЧКИ»

СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Істотний вплив на морально-психологічний стан військових колективів має рівень соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. Саме цьому на пряму діяльності Міністерство оборони України приділяє в поточному році найбільшу увагу. Разом з тим у військово-соціальній сфері залишаються невирішеними багато проблем, що безпосередньо або опосередковано впливають на боєздатність війська, а отже, і на обороноздатність держави.

Соціальні гарантії:

2008-й знову без них, а 2009-й?

3 року в рік, починаючи з 2000 року (за винятком 2002-го), законами України про Державний бюджет, деякими іншими нормативно-правовими актами призупиняється надання соціальних гарантій і пільг військовослужбовцям.

За цими фактами ще 9 липня 2007 року було прийняте рішення Конституційного Суду України, де чітко зазначено: «Аналіз законодавчої діяльності Верховної Ради України свідчить про те, що при прийнятті законів про Державний бюджет України систематично зупиняється дія інших законів України щодо надання пільг, компенсацій і гарантій, які є складовою конституційного права громадян на соціальний захист і достатній рівень життя кожного. ...Оскільки предмет закону про Державний бюджет України чітко визначений у Конституції України, то цей закон не може скасовувати чи змінювати обсяг прав і обов'язків, пільг, компенсацій і гарантій, передбачених іншими законами України.»

Але навіть зважаючи на вищезазначене та всупереч Конституції України, Законом України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» знову було скасовано або вста-

новлено додаткові умови для отримання визначених законодавством соціальних гарантій, пільг та компенсацій для військовослужбовців та членів їхніх сімей. Зокрема, скасовані компенсації за речове майно та гарантоване для військовослужбовців, звільнених із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, право на отримання житла протягом трьох років; обмежено пільги щодо сплати за користування житловими й комунальними послугами та безоплатного проїзду; вилучено гарантовану норму стосовно неможливості скасування чи призупинення без рівноцінної заміни визначених законодавством пільг, гарантій та компенсацій, установлених для військовослужбовців у зв'язку з особливим характером військової служби.

Міністерством оборони було опрацьовано пропозиції щодо виключення із зазначеного Закону України антиконституційних норм, які не відповідають основним засадам державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. І хоча у цього річного головному бюджетному документі ці пропозиції не враховано, проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» вже не містить положень, що скасовують або призупиняють соціальні

Віктор АЛЕЩЕНКО,
Помічник Міністра оборони України,
кандидат військових наук,
заслужений працівник соціальної
сфери України, генерал-майор

гарантії та пільги, прописані в інших законодавчих актах України.

Житло: чи настане кінець безквартир'я?

80% звернень до керівництва Міністерства оборони через громадянську приймальню — прохання військовослужбовців допомогти з житлом. Це соціальна проблема номер один з перших років створення Збройних Сил України, нерозв'язаність якої різко знижує привабливість військової професії.

Квартирне питання залишається невирішеним для 42 340 військовослужбовців, тобто майже для третини їх загальної кількості. Причому кожний третій військовослужбовець, який перебуває у квартирній черзі, очікує на власну оселю 10 і більше років. 16 300 сімей, або 37% — пільговики, які мають законне право на першочергове або позачергове отримання житла. Слід зважати і на чималу кількість контрактників, хто в процесі переходу до професійної армії поповнятимуть не тільки лави Збройних Сил, а й списки безквартирних. Прогнозована потреба у службовому житлі для контрактників на кінець 2010 року становить 34,5 тис. ліжко-місць. Станом на 1 січня поточного року під житлову площу для цієї категорії військовослужбовців було переобладнано 25 казарм ємністю 3 123 ліжко-місць. Отже, ситуація

матиме тенденцію до ще більшого загострення.

Наразі затверджена Президентом України Державна програма розвитку Збройних Сил передбачає ліквідувати квартирну чергу військовослужбовців вже до 2012 року. Але умови для втілення цієї програми у життя, м'яко кажучи, не зовсім сприятливі. Три минулі роки рівень обсягу коштів з Державного бюджету на забезпечення військовослужбовців житлом був критично низький (2005 рік — 600 млн грн, 2006 — 673 млн грн, 2007— 496 млн грн). Держбюджетом 2008 року на будівництво житла для військових було затверджено 509,6 мільйонів гривень, з яких 150 мільйонів — за спеціальним фондом (на вересень 2008 року за спеціальним фондом профінансовано 0,01%). Враховуючи, що для повного вирішення житлової проблеми необхідно понад 9 мільярдів, за нинішніх обсягів бюджетного фінансування знадобиться близько 18 років.

Звичайно, військове відомство намагається покращити ситуацію, що склалася, шляхом отримання кредиту. До найближчих перспектив у цьому напрямі можна віднести намір залучити починаючи з 2009 року кредитні ресурси на суму 1 мільярд євро, які погодилася надати Чеська кредитна компанія. Водночас Департамент будівництва Міністерства оборони України веде переговори з іншими іноземними фінансовими структурами щодо відкриття Міністерству оборони України кредитної лінії на суму понад 1,5 мільярда гривень з терміном погашення 15 років. Але навіть за таких умов фінансування програми «Житло для військовослужбовців» треба збільшувати як через кредитування, так і через держбюджет.

Крім того, відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо будівництва доступного житла в Україні та поліпшення забезпечення громадян житлом» Міністерство оборони у співпраці з місцевими органами влади намагається вирішувати проблеми житлового забезпечення військовослужбовців. Проте ситуація ускладнена тим, що у багатьох регіонах торік не були проведені відповідні підготовчі і будівельні роботи.

Починаючи з 15 лютого 2008 року, коли було вручено перший цвогорічний ордер, 3 206 військовослужбовців Збройних Сил України отримали ордери на власні та службові оселі. До кінця року планується видати ще 2 400 ордерів.

Очевидно, що військове відомство таки зрушило квартирну проблему з мертвої точки. Однак загальна ситуація із житловим забезпеченням залишається вкрай напруженою.

Грошове забезпечення: під тиском інфляції та Мінфіну

Головним чинником, що визначає рівень життя сімей військовослужбовців, є грошове забезпечення. Як правило, це основне джерело доходу в сімейному бюджеті більшості військовиків, а для молодих офіцерів та контрактників, почасти, єдине. Однак нині середні темпи зростання грошових доходів родин військовослужбовців Збройних Сил України на 10% нижчі, ніж у цілому по країні, а частка родин військовослужбовців, які мають грошові доходи на одного члена родини менше прожиткового мінімуму, — істотно вище.

Прожитковий мінімум на одну людину в Україні нині становить 669 гривень, тобто 22 гривні на

день. Але тільки щоденне скромне харчування, за підрахунками, обходиться у 20–25 гривень (за місяць — 600–700); транспорт — 150 гривень на місяць; оплата комунальних послуг і телефону (за умови, що в квартирі проживають 2–3 людини і витрати поділені на всіх) — ще 150 гривень; одяг, взуття, побутові дрібниці, культурні потреби тощо тягнуть, як мінімум, ще гривень на 500. У підсумку маємо 1500 гривень — це гроші, за які військовослужбовець може собі дозволити харчуватися, користуватися громадським транспортом та своєчасно сплачувати за житло (звичайно, якщо воно в нього не наймане — інакше сума витрат збільшується вдвічі, а то й втричі). Тож не дивно, що чимало військовослужбовців незадоволені своїм матеріальним становищем, а деякі взагалі змушені, щоб вижити, або звільнитися з армії й шукати роботу з достойною зарплатнею, або нелегально чи напівлегально підзаробляти на стороні. Але ж зрозуміло, що військовослужбовець, який існує «від зарплати до зарплати» і незахищений сам, не в змозі ефективно захищати інших.

Стрімке зростання інфляції фактично звело нанівець будь-які збутки у збільшенні доходів війсь-

Кожний третій військовослужбовець, який перебуває у квартирній черзі, очікує на власну оселю десять і більше років.

Через інфляцію нинішні розміри грошового забезпечення військовослужбовців не витримують конкуренції на ринку праці.

ковослужбовців, що їх вдалося досягнути останнім часом. Через інфляційні процеси нинішні розміри грошового забезпечення захисників Вітчизни не витримують конкуренції на ринку праці, а відсутність тенденції до їхньої зміни на краще зумовлює посилення соціальної напруженості, зниження мотивації до військової служби та відтік кадрів, особливо контрактників.

Так, цього року на контрактну службу до війська за графіком мали призвати 7500 осіб. Однак станом на сьогоднішній день прийнято менше 4500, а звільнилося з військової служби близько 3300 військовослужбовців. Тобто фактично лави Збройних Сил поповнило лише 1200 осіб! При існуючій додатковій потребі українського війська у контрактниках близько 27 000 осіб, можна спрогнозувати, що такими темпами повністю перейти на професійну армію у найближчі роки навряд чи вдасться. І це навіть без урахування того, що контрактник повинен мати сучасну техніку та зброю.

Збагнути, чому так відбувається, просто, якщо зважати на те, що військовослужбовець служби за контрактом одержує грошове забезпечення 850 гривень на місяць. Звичайно, можна покращити показники комплектування за рахунок призову тих, хто і цим грошам зрадіє — наприклад, мешканців закладених сіл. Втім керувати військовою технікою мають кваліфіковані спеціалісти. Тож в умовах, коли йдеться про високий професіоналізм армії, намагання знайти справжніх професіоналів за цінами нижче ринкових є досить безперспективним.

На сьогодні Верховною Радою України ухвалене рішення щодо збільшення з наступного року мінімального грошового забезпечення контрактників до 1200 гривень на місяць і передбачено харчування цієї категорії військовослужбовців за рахунок держави. Але у випадку, якщо той самий контрактник має непрацюючу дружину і

маленьку дитину (дуже поширена ситуація), дохід на одного члена родини виявляється майже вдвічі (!) нижчим навіть за прожитковий мінімум (з 1 січня 2009 року передбачено на рівні 770 гривень). Крім того, за дивною логікою Мінфіном запропоновано застосувати такі зміни лише до новоприйнятих контрактників. Таким чином, вже призвані за контрактом військовослужбовці і грошове, і продовольче забезпечення отримуватимуть таке, як і раніше, тобто стрілець-контрактник, який вже служить, буде отримувати на 300 гривень менше, ніж щойно призваний до армійських лав.

Бюджет: знову «економ-пропозиція»?

То що ж відбувається з фінансуванням нашого війська? У бюджетному запиті на 2008 рік військове відомство обґрунтувало потребу коштів на оборону в обсязі 22 мільярди гривень. Президент України своїм Указом про забезпечення Збройних Сил України як компромісну цифру визначив 17,4 мільярда гривень. У Законі про Державний бюджет України на 2008 рік маємо 9,9 мільярда гривень, що становить усього 1,03% від внутрішнього валового продукту і є найнижчим показником серед країн не тільки Європи, а й світу! Наприклад, Росія віддає на армію 3,2% ВВП, Туреччина — 4,9%, Польща — 1,95%, Румунія — 2,2%.

На сьогодні ведеться робота щодо внесення змін до Державного бюджету України на 2008 рік з тим, щоб забезпечити виконання вимог Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення розвитку Збройних Сил України» стосовно підвищення боєздатності Збройних Сил України, вирішення питань соціального захисту особового складу, прискорення комплектування військ військовослужбовцями за контрактом. Змінами до Держбюджету-2008 пропонується збільшити асигнування на оборону ще на 2,1 мільярда. Це дозволило б Зброй-

ним Силам вирішити у другому півріччі хоча б деякі основні проблеми. На жаль, питання виділення цих коштів поки що висить у повітрі. Але надія на те, що Парламент найближчим часом розгляне ті подання, які стосуються змін до оборонного бюджету 2008 року, залишається.

Таке відставання від Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки вимагає від оборонного відомства надолужувати втрачене наступного року. Тому мінімально необхідний рівень граничних обсягів видатків, визначений Бюджетною комісією Міністерства оборони України у бюджетному запиті на 2009 рік становить 32,4 мільярда гривень (на рівні 2,5% від ВВП). І левову частку цього ресурсу планується спрямувати на соціальний захист військовослужбовців. Зокрема, на виконання відповідних доручень Президента України та Уряду пропонується збільшити вдвічі рівень грошового забезпечення військовослужбовців шляхом підвищення посадових окладів та окладів за військове звання, а також протягом 2009 року забезпечити житлом майже 7 тисяч сімей військовиків. За поданим на розгляд Верховної Ради проектом Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» показники фінансування Збройних Сил у наступному році знову становлять лише трохи більше половини від бюджетного запиту, або 1,38% від прогнозованого ВВП (для порівняння: в Росії на наступний рік цей показник планується на рівні 3,5%, а у

Видатки на оборону в Бюджеті-2008 є одними з найнижчих не лише у Європі, а й у світі.

США — 4% від ВВП). Фактичний приріст фінансування армії — 2,3 мільярда гривень. Якщо зробити поправку на інфляцію у 20% річних, то ми маємо лише 1 мільярд приросту на фінансування українського війська у порівнянні з бюджетом 2008 року і тим бюджетом, який закладений на 2009 рік. Майже чверть бюджетних грошей призначається нашому війську по спецфонду. Тобто Збройні Сили повинні самі заробити 4 мільярди. Але жодна армія не є тією структурою, яка повинна займатися розпродажем активів.

Такі не виправдано жорсткі обмеження видатків на оборону унеможливають забезпечення готовності Збройних Сил України до виконання покладених на них завдань. Через зниження престижу військової служби під загрозою зриву опиняється виконання комплексу заходів щодо переходу до кінця 2010 року до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями за контрактом (потреби на професіоналізацію війська буде забезпечено лише на 20%). Крім того, фактично руйнуються всі зусилля керівництва військового відомства з нарощення обсягів будівництва житла.

Конституція України визначає, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Отже, навіть за умов, коли фінансові й матеріальні можливості держави обмежені, заощаджувати на інвестиціях в її захист — недалекоглядно і небезпечно. Тому 26 вересня

2008 року більшість членів Ради національної безпеки і оборони проголосували за необхідність задоволення бюджетного запиту Міністерства оборони України у повному обсязі — 32,4 млрд гривень. Тож є сподівання, що це важливе рішення буде враховано Урядом при доопрацюванні Держбюджету-2009.

Висновки: похмурі перспективи чи вирішення проблем?

На сьогоднішній день об'єктивно маємо: переважну декларативність соціальних програм у військовій сфері, їх неповне фінансування; правову нестабільність і вільне поводження законодавців із законами, що визначають соціальні гарантії військовослужбовців.

Збереження негативних тенденцій, що склалися в соціальній сфері Збройних Сил, може викликати: у найближчій перспективі — погіршення морально-психологічного стану військовослужбовців, значне зниження престижу військової служби, зростання соціальної напруженості в родинах військовослужбовців;

у середньостроковій перспективі — зростання чисельності військовослужбовців, які звільняються до закінчення терміну контракту, відсутність бажаних укладати контракти, вступати до військово-навчальних закладів, зниження укомплектованості військових частин і з'єднань до критичного рівня;

у довгостроковій перспективі — зниження боєздатності Збройних Сил нижче критичного рівня, посилення потенційної загрози суверенітету країни.

Чи справдяться ці невтішні прогнози, залежить насамперед від фінансового та соціального забезпечення війська. Соціальна політика у Збройних Силах України повинна бути складовою частиною загальної програми соціально-економічного розвитку держави; її основною метою має стати негайне зупинення падіння рівня життя військовослужбовців і їхніх сімей, гарантоване і послідовне підви-

щення їхнього добробуту. У зв'язку із цим доцільно мати єдиний стратегічний програмний документ соціального розвитку Збройних Сил України на довгострокову перспективу, об'єднаний загальним задумом і метою, ув'язаний по ресурсам, виконавцям і термінам.

На часі потреба кодифікації правових норм про соціальний захист військовослужбовців і членів їхніх сімей. Це має бути Військово-соціальний кодекс України, основними перевагами якого стали б: максимально можливе об'єднання в одному акті норм, що регулюють весь комплекс різноманітних відносин щодо соціального захисту військовослужбовців (у тому числі звільнених з військової служби) і членів їхніх сімей; установлення єдиних принципів правового регулювання в цій сфері; подолання множинності актів про соціальний та правовий захист військовослужбовців.

Однак варто зазначити, що соціальний захист оцінюється не кількістю нормативних положень (які фактично призупинені або не діють), а кількістю отриманих військовослужбовцем благ, що прямо залежить від фінансування.

Здійснення заходів щодо покращення соціального самопочуття військовослужбовців Збройних Сил України є досить складним завданням як для Міністерства оборони, так і для інших органів законодавчої та виконавчої влади нашої держави. Разом з тим, це завдання є досяжним за умови консолідації дій на всіх рівнях його реалізації. Людина у військовій формі має почувати себе комфортно в соціальному плані: отримувати гідне грошове забезпечення, мати житло, а також відповідний «соціальний пакет» на рівні світових стандартів. Не слід забувати й те, що матеріальне забезпечення військово-соціальної сфери повинно доповнюватися системою військово-патріотичного виховання, без чого втрачається справжній зміст військової служби — служіння Батьківщині.

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Фото Миколи Поплавського

Павло ТКАЧУК:

«Офіцер ХХІ століття має бути не лише професіоналом своєї справи, а й, перш за все, патріотом та гармонійно розвиненою особистістю»

Львівський ордена Червоної Зірки інститут Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету «Львівська політехніка» сьогодні є потужним вищим військовим навчальним закладом, який гармонійно поєднує традиції класичної європейської та вітчизняної військової школи. Про те, як відбувається творче застосування сучасного досвіду підготовки військових фахівців передових держав світу, кореспонденту нашого часопису розповів начальник цього навчального закладу генерал-майор Павло Ткачук.

— Товаришу генерал-майоре, розкажіть, будь ласка, звідки веде свою історію навчальний заклад.

— 1 жовтня 1899 року у Львові було відкрито військову школу кадетів піхоти. Ця армійська вишкільна структура стала унікальною на Прикарпатті серед шістнадцяти вже існуючих в Австро-Угорській імперії. Львівська військова школа кадетів надала можливість отримати освіту багатьом українцям, які пізніше стали кадровою основою збройних сил Західно-Української Народної Республіки — Української Галицької Армії. Внаслідок розпаду Австро-Угорської імперії і утворення на її численних уламках нових незалежних держав галицька альма-матер опиняється у складі Польщі, а з 1918 року трансформується в Кадетський корпус №1.

Із здобуттям Україною державної незалежності він трансформується у Львівське вище військове училище, а згодом, на виконання Постанови Кабінету Міністрів України, на навчально-матеріальній базі училища, військових кафедр цивільних вищих навчальних закладів міста Львова у 1993 році створено новий, у тісній інтеграції з цивільним, заклад.

18 листопада 2000 року за значні успіхи у підготовці висококваліфікованих фахівців для українського війська та з нагоди 100-річчя підготовки офіцерських кадрів на Галичині Указом Президента України інституту присвоєно ім'я гетьмана Петра Сагайдачного та вручено Почесну грамоту Кабінету Міністрів України.

— За якими спеціальностями готує фахівців Львівський інститут Сухопутних військ і яку ньюому організовано навчально-виховний процес?

— Перед тим як дати відповідь на це запитання, я хочу наголосити, що свого часу саме Львівський інститут Сухопутних військ перший серед вищих військових навчальних закладів України запровадив підготовку військових фахівців у тісній інтеграції з цивільними закладами вищої освіти, зокрема з Національним університетом «Львівська політехніка». Користуючись нагодою, хочу подякувати науково-педагогічним працівникам університету та особисто ректору Юрію Бобалу за сприяння та підтримку у цій нелегкій справі.

— Сьогодні Львівський інститут Сухопутних військ здійснює підготовку офіцерів тактичної ланки для Збройних Сил та інших військових формувань України за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» на базі повної загальної середньої освіти з терміном навчання 4 роки і 2 місяці. У його стінах здобувають офіцерський чин майбутні командири механізованих, аеромобільних, танкових, автомобільних підрозділів, ракетних військ і артилерії, фахівці з військової логістики, ракетно-артилерійського озброєння, організації фізичної підготовки і спорту, культурологи, військові журналісти та диригенти.

Сьогодні здобувати фах майбутнім офіцерам допомагають понад 100 викладачів з науковим ступенем доктор або кандидат наук. До підготовки військових фахівців за-

лучено також чимало науковців з інших ВНЗ. Крім того, інститут впродовж останніх двох років поповнився значною когортою молодих вчених — випускників ад'юнктур Національної академії оборони України та інших військових навчальних закладів і наукових установ Міністерства оборони України. З 2006 року в інституті відкрито постійно діючу ад'юнктуру за спеціальністю «Озброєння і військова техніка». У перспективі заплановано створення спеціалізованої вченої ради за цією ж спеціальністю.

Для потреб організації навчального процесу за спеціальностями на кафедрах інституту задіяно чимало зразків озброєння і військової техніки. Значну допомогу в набутті практичних навичок надають сучасні комп'ютерні засоби, такі як, наприклад, тренажери БМП-2, Т-64, автомобільні тренажери тощо. А для вогневої підготовки вже понад рік в інституті працює стрілецький тир, в якому за допомогою сучасних технологій курсанти та офіцери опановують автомат Калашникова, снайперську гвинтівку Драгунова та пістолет Макарова. До речі, цього року тир отримав ліцензію для проведення стрільб з ПМ бойовими набоями.

Для успішного проведення навчальних занять та самостійної підготовки курсанти забезпечені необхідною літературою, підручниками та навчально-методичними посібниками. Бібліотечний фонд інституту сьогодні нараховує близько 200 000 примірників, значна кількість наукової та навчальної літератури зосереджена в методичних кабінетах, які створені в навчальному відділі та на кафедрах. Для покращення обслуговування абонентів в інститутській

бібліотеці створено електронні каталоги наявної літератури. Окрім того курсанти мають можливість користуватися фондом наукової бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка», Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника та ін.

ЛІСВ першим серед вищих військових навчальних закладів України запровадив підготовку фахівців у інтеграції з цивільними закладами вищої освіти.

— Світовий досвід свідчить, що без належної польової вивучки неможливо підготувати висококласного фахівця-офіцера. Як відпрацьовують практичну складову у вашому навчальному закладі?

— Керівництво інституту добре усвідомлює той факт, що без засвоєння теоретичних знань на практиці неможливо підготувати справжнього професіонала. Саме для підвищення рівня засвоєння набутих знань чимало навчального часу сплановано на проведення практичних польових занять.

Під час проведення польових виходів майбутні офіцери вдосконалюють свої навички з водіння бойової техніки, виконують вправи денних та нічних стрільб зі стрілецької зброї, озброєння БМП і танків, артилерійських систем, відпрацьовують нормативи тактичної підготовки та бойової роботи на штатній техніці та озброєнні. На полігоні функціонує Навчальний центр «Партнерство заради миру», на базі якого курсанти отримують досвід у спільних діях під час про-

Для підвищення рівня засвоєння набутих знань чимало навчального часу сплановано на проведення практичних польових занять.

ведення міжнародних навчань за участю військовослужбовців країн — членів НАТО та вдосконалюють свої знання іноземних мов.

— Напевно, провідний навчальний заклад Сухопутних військ не може не брати активну участь у міжнародному військовому співробітництві?..

— Надзвичайно важливим напрямом діяльності Львівського інституту Сухопутних військ є співпраця та обмін досвідом підготовки військових фахівців з іноземними військовими навчальними закладами та представниками збройних сил інших держав. Яскравою ознакою сьогодення стали візити до нашого навчального закладу представницьких іноземних військових делегацій, а офіцери та курсанти інституту отримали можливість відвідувати військові академії і коледжі передових країн світу. Так, лише за останні кілька років інститут відвідували делегації з Білорусі, Греції, Казахстану, Німеччини, Польщі, Сполучених Штатів Америки та ін. Вони ознайомилися з навчально-матеріальною базою та особливостями підготовки офіцерських кадрів в Україні.

— Павле Петровичу, відомо, що інститут також проводить активні наукові пошуки...

— Справді, наш навчальний заклад є потужним осередком наукової та науково-технічної діяльності. Основні ж наукові дослідження

інституту спрямовані на вирішення завдань розвитку Сухопутних військ, удосконалення системи підготовки військових фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів за профілем інституту.

У 2007 році в інституті створено Науковий центр Сухопутних військ. Тематика наукової роботи Центру узгоджена з головними завданнями воєнної науки та спрямована на виконання цільових наукових програм, зокрема, ведеться понад двадцять науково-дослідних робіт.

— Яку роль у вихованні майбутніх офіцерів відіграє гуманітарна складова?

— Офіцер вітчизняного війська XXI століття повинен бути не лише професіоналом своєї справи, а й, перш за все — патріотом, лідером, цікавою, гармонійно розвиненою особистістю.

З цією метою в інституті здійснюється комплекс заходів військово-патріотичного виховання, культурно-виховної та просвітницької роботи, діє мережа гуртків, студій та самодіяльних творчих колективів. Важливими осередками військово-патріотичного виховання є клуб та музей історії інституту. На розвиток патріотичних почуттів та національних військових традицій спрямовуються і проведення урочистих ритуалів складання Військової присяги та випуску молодих офіцерів, і військово-

патріотична акція «Офіцер Честі», інші творчі проекти, започатковані у львівській військовій альма-матер.

Духовним осередком інституту став сьогодні храм Святого Архистратига Михаїла. При храмі діє християнська бібліотека, катехитична школа для дітей військовослужбовців, а також релігійно-гурток, учасниками якого є курсанти, що прагнуть розвивати свої знання з історії християнства та інших релігій. Вже стало доброю традицією паломництво наших курсантів до французького міста Люрд.

Велику увагу у Львівському інституті Сухопутних військ приділяють також фізичному вихованню військовослужбовців. Фізична підготовка по праву стала тут однією з найважливіших навчальних дисциплін.

— На завершення нашої розмови — традиційне запитання: які ж плани та перспективи розвитку провідного навчального закладу Сухопутних військ?

— Звичайно, спочивати на лаврах ще рано, тому й на перспективу заплановано чимало.

Зокрема, необхідно спрямувати зусилля на зосередженні в інституті інтелектуальних ресурсів та кращих зразків військової практики. Життя вимагає шукати більш дієвих механізмів надання освітньому процесу чіткішої цільової спрямованості, підвищення відповідальності за кінцеві результати праці всіх учасників навчально-виховного процесу — від керівників і науково-педагогічних працівників до курсантів.

Чимало задумів є й щодо технологізації навчально-виховного процесу, досягнення його цілепокладання, результативності, економічності, алгоритмізації, проєктованості, цілісності, керованості, коригованості та відтворності. Ну і, нарешті, плануємо ще більше інформатизувати освітній процес, що дозволить покращити його ефективність, створить умови для доступності знань, розвитку неперервної освіти і перепідготовки кожного випускника військово-навчального закладу.

Бесіду вів Віталій РУДКОВСЬКИЙ,
фото Василя ПАЛІЙЧУКА

«А ТЕПЕР, ПАНЕ КОМАНДУВАЧУ, ПОСЛУХАЙТЕ МЕНЕ»

Першому редактору першого військового часопису незалежної України присвячується

Внутрішні монологи, а то й діалоги (що були притаманні військовій людині за тоталітарних часів) раптом знову стали складовою свідомості українського військового, тепер вже — пенсіонера...

Питаєш себе: що було найбільшим щастям, радістю і духовним піднесенням за ті, минулі роки?

Безумовно, проголошення Незалежності, відновлення української державності.

Прошепотіти «Ще не вмерла...» біля Львівського Оперного — вперше у житті, на інтуїції, дослуховуючи і доспівуючи малознайомі, але зрозумілі серцю слова за красунею — прямою Опері... Побачити блиск чистих діамантових сліз літніх і полум'я очей юних українців з донедавна гнаними синьо-жовтими прапорами у руках... Так, це було щастям...

Питаєш себе: чи пощастило тобі, офіцерові, військовому кореспондентові, хоча б словом своїм професійним бути причетним до правди про Державу і Армію найперших часів і років Незалежності? Так, пощастило... І вільним був, і розкутим, і безстрашним, і впевненим у майбутньому. І мріяв мріями світлими і державними, коли після кожного газетного виступу очікував на краще.

Помимо волі запитуєш себе: що потрібно було для відчуття щастя військового кореспондента, начальника відділу історії і національного відродження Збройних Сил України?

І відповідаєш собі внутрішнім монологом: лише тоді відбувся і відчув професійне щастя офіцера-журналіста, коли кожне сміливе слово надруковано сміливою газетою! Немає, не існує у природі іншого репортерського щастя, крім погляду на шпальту, де поставили кожен вистражданий тобою у серцебитті натхнення твій і тільки

твій рядок професійного, громадянського, військового, офіцерського одкровення!...

І питаєш себе: а що ж потрібно журналістові, щоб відбутися?

І відповідь можлива лише одна-однісінька: на усякого сміливого репортера повинен бути не менш сміливий редактор...

Не буде сміливого, рішучого, із державницьким мисленням редактора — не чекайте появи сміливого журналіста, а отже і сміливих публікацій.

Чи був в мене такий редактор, який не лякався за своє майбутнє і просто за своє крісло та не хапався за серце після кожного мого рядка-узагальнення?

Мені пощастило — такий Редактор у мене був...

У той час, коли потягнулися до журналістики українського війська зі всіх усюдів часто-густо випадкові невдахи-репортери, яким у мінуті армії нічого, окрім забутої Богом і солдатом «дивізіонки» не світило, потягнулися, щоб отримувати звання і посади лише на підставі пункту «національність», — у той час на рідну землю з високої посади в газеті зі сотисячним накладом гігантського Далекосхідного військового округу повернувся В'ячеслав Болотнюк.

Саме він створив найпотужнішу українську військову газету із однозначною і безсумнівною назвою «Армія України»... Газету, на перших шпальтах якої — не ховаючи правду на сьомій і восьмій — підіймалися справжні проблеми армії України...

Полковник Болотнюк всіляко захоплював журналістів до написання гострих матеріалів і відстоював спочатку газету «Армія України», а згодом й журнал «Військо України» — на всіх рівнях.

Одного разу, після виходу матеріалу про те, що в одному з механі-

зованих «придворних» полків виникли негаразди із санітарною машиною і в разі потреби немає чим відвезти вночі солдата в госпіталь, редактору зателефонував командувач військами округу. Свідки цієї бесіди кажуть, що генерал щось довго кричав у слухалку, а В'ячеслав Андрійович його спокійно вислухав і з наголосом на останньому слові промовив: «Ваші помічники неправильно Вас поінформували. А тепер, пане командувачу, послухайте МЕНЕ».

Згодом ця фраза «А тепер, пане командувачу, послухайте мене» стала крилатою і, на мій погляд, краще за будь-що говорить про позицію редактора, про його авторитет.

І цілком природно, що саме Болотнюк створив і першим очолив журнал «Військо України», котрий дотепер рятує честь військових засобів масової інформації, практично знищених «перестройщиками».

Я згадую сміливість редактора, яка втілилася у сміливість репортерів, і хочу віддати належне Болотнюкові: мені пощастило стати справжнім репортером лише тому, що я зустрів колись, на початку дев'яностих, справжнього Редактора...

Згадую, щоб мріяти... Репортерськими мріями про сміливість Редактора, без якої не буде справжньої Армії України і справжнього Війська України... І в назві, і за змістом...

Микола ГУЦУЛЯК, військовий журналіст

ПРО «ШАБЛІ» І «ГРАБЛІ» ЧИНОВНИЦЬКИХ ПОМИЛОК

**або Післямова до Наказу Міністра оборони України,
який відновив справедливість по відношенню
до військовослужбовця, несправедливо покараного
у недавньому минулому...**

...Переможні релізи про позбавлення військового звання чергового майора чи лейтенанта ще донедавна були заледве не буденними. Лишень виникали хоча б підозри щодо «неналежного виконання своїх обов'язків» якимось-то офіцером, у пожежному порядку видавався наказ, і — прощайте зірки, великі та маленькі... Безумовно, такий розвиток подій жахав переважну більшість військовослужбовців. Але не самим фактом покарання, а тим, яким чином відбувалося те дійство...

Адже одразу впадало в око, що наказ про позбавлення звання, звільнення з лав Збройних Сил продукується нашвидкуруч. За часи демократичного розвитку армії військові почали призвичаюватися, що у суспільстві лише суд і винятково суд має право робити остаточні висновки і ухвалювати вирoki. Проте часто траплялося інакше: до суду іще далеченько, прокуратура лише розпочинає свої розвідки, а погони вже злітають з плечей...

Неприємні аналогії напрошувалися самі по собі. Таке вже було в історії збройних сил. Спочатку вирізали керівництво армії, а потім здавалися мільйонами у полон. Спочатку кидали у табори генералів, потім повертали їх у воєначальники, бо ніким було замінити найкращих, як це було з маршалом Рокоссовським...

І самі по собі набігли, немов сльоза, незабутні рядки Євгена Євтушенка з безсмертної поеми «Братская ГЭС»: «...Папу ночью взяли, И — звезды на пол с маршалов моих»... До маршальських зірок, на щастя, не дійшло, але і у нас, за часів демократії, і генералів усували до рішень суду... Словом, начальник, чиновник підміняв собою суд. А суду залишалося розглядати

справу, як і належить, вивчивши обставини скоєння порушення, вирішувати, чи було це злочином, чи ні...

Мали б викликати занепокоєння вже і масштаби позбавлень військових звань — повідомлення про швидкісні «удари чиновницькою шаблею» з'являлися з вражаючою періодичністю. Наче почалася нова пошесть: зняти зірок — якнайбільше, прокричати про це — якнайголосніше...

Та, на щастя, справедливість має прагнення жити у сполученні з дієсловом «торжествує». Минув час, і

**Доволі часто
траплялося,
що до суду іще
далеченько,
прокуратура
лише розпочинає
свої розвідки,
а погони вже
злітають
з плечей...**

новий Міністр оборони України видає наказ, що відновлює справедливість стосовно несправедливо покараних у недавньому минулому військовиків...

Тріумф справедливості, коли це відбувається з плином часу, завжди має щонайменше дві складові.

Перша: таке свято, як закон, — свято із сльозми на очах. Зламані долі, зламана довіра до керівництва, скалічені душі, про які на час «удару шаблею» ніхто не думає і про які в тексті наказу про звільнення чи позбавлення звання немає ані слова. Але я пам'ятаю розповідь про військового воєначальника доволі високого рівня, який, не витримавши ганьби несправедливого переслідування і покарання, просто наклав на себе руки, до кінця виконавши вимоги канонів офіцерської гідності... Ми ж не до цього штовхаємо незваженими рішеннями офіцерів?..

І друге, метафорично-емоційне, але не менш важливе до усвідомлення, про що хотілося б сказати обов'язково — до речі, так би мовити...

Отож: до речі, саме Рокоссовський був прототипом героя з класичного фільму «Офіцери». Але епізоди і сюжетну лінію з його несправедливим перебуванням у таборах напередодні Великої Вітчизняної тоталітарна цензура сором'язливо вилучила. Бо усіляка кадрова помилка за всіх часів — ганьба для керівництва військового відомства...

Помилка, яку потрібно виправляти, визнаючи її настільки ж голосно і активно, як це робилося, коли помилкове рішення про стягнення оприлюднювалося як справедливе...

Микола ГУЦУЛЯК

P.S. Міністр оборони України Ю. Єхануров своїм наказом №458 від 15 вересня 2008 року скасував наказ Міністра оборони України №434 від 1 серпня 2007 року «Про притягнення до дисциплінарної відповідальності» у зв'язку з тим, що карна справа, порушена військовою прокуратурою Запорізького гарнізона по відношенню до військовослужбовця Клімова Р.Г. на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 Кримінально-процесуального кодексу України закрита (за відсутністю в його діях складу злочину).

Міністерство оборони України

КОНЦЕРН

“ТЕХВОЄНСЕРВІС”

Державне господарське об'єднання

Україна, 04119, Київ, вул. Дегтярівська, 13/24
тел.: +38 (044) 489-42-16, факс.: +38 (044) 489-05-86

Сміттєвоз КО-440-1

Сміттєвоз КО-440-3

Сміттєвоз КО-440-4

Вакуумна машина КО-520

Вакуумна машина КО-503В

Комбінована машина КО-829А-01

КОЗАЦТВО

У ВИТОКІВ УКРАЇНСЬКОГО ЛИЦАРСТВА

14 жовтня — Свято Покрови

Військові традиції, своєрідне лицарство зародилися ще за часів Київської Русі не без впливу візантійських та західноєвропейських віянь. І тут дослідники вбачають початкові явища, що сприяли потім виникненню козацтва й Січі з їх своєрідними принципами організації військового співжиття, демократичними формами правління. Деякі дослідники, зокрема М. Дашкевич, вважають, що саме лицарські звичаї, які розвинулися в цьому князівстві, породили козацтво й козацькі вольності Січі.

Про Українське козацтво, Запорозьку Січ — явище унікальне в світовій історії, — вже написано і сказано багато, впродовж кількох сторіч триває дискусія щодо історії його зародження і розвитку. Вже висловлено безліч версій на цю тему — від цілком реальних, логічних, я б сказав, навіть примітивно-заземлених, до фантастичних. Одна з них, на мою думку, найвірогідніша і логічно вмотивована, викладена в

праці видатного українського вченого Григорія Нудьги «Республіка козаків».

Як пише автор, в літературі про козаків і Січ багато уваги приділяється походженню цього явища і з'ясуванню виникнення назви «козак».

Питання походження терміна настільки займало іноземців, що німецький учений Ф. Боденштедт у невеличкій розвідці про козаків

закликав європейців менше дискутувати про походження слова «козак», а більше вивчати справжню історію цих воїнів та їх велику роль у відстоюванні культури Європи у протиборстві з руйнівними ордами Азії. Боденштедт дорікав європейським історикам, що вони, «доки козаки сильною рукою правували колесом історії Європи», мало вивчали їхню величну і романтичну історію, а найбільше зацікавилися нею лише коли Україну і козаків придушила Москва.

Цікаво, що Ф. Боденштедт наголосив на великих традиційних зв'язках Січі з народом і підкреслив, що до цієї республіки приймали воїнів за умови визнання християнської віри і прийняття української мови.

Ще у давньому рукописному джерелі «Таємна історія монголів» (1240 р.) згадується «козак» як легкоозброєний вартовий воїн. Первісно козаки справді несли службу вартових на південних степах, де повсякдень могли з'явитися монгольські чи татарські орди.

До найдавніших згадок у світових писемних джерелах слова «козак» належить нотатка в грецькому «Синаксарі» XII ст. (знайдено в Криму, у Судаку) про смерть якогось молодого чоловіка на ім'я Альмальчу. Тут міститься запис: «17 травня. Цього дня помер раб божий Альмальчу син Самка, ой — молодик, убитий мечем козаків». Це один з найдавніших документів, у якому засвідчено наслідки партизанської боротьби українського козацтва проти монгольських орд. Тоді загони партизанів — вільних воїнів, козаків «караулів» на південних степах часто складалися із цілих родин: батьки, діти, жінки. І воювали вони за свою незалежність досить мужньо і жорстоко проти всього чужого, що загрожувало неволею.

Спроби пов'язати історію козацтва з минулим Київської держави та лицарством княжих часів — давні. Тут варто нагадати: вперше таку версію запропонував ще історик М. Костомаров: «Казачество уже в своем существе возникло в XII—XIII веке». Близько до цього стояв і М. Максимович. Однак, на нашу думку, найбільше вплинуло на формування козацтва лицарство княжої дружини, особливо після падіння Києва 1240 року, коли частина вельможного панства, князів рятувалися на Волині, частина — в Галичині. А куди ж мало йти княже військо? Хтось мандрував зі своїми господарями, інші — з власної ініціативи, а можливо й за намовою князя, вирішили вести боротьбу з монголами партизанським способом. Цілком природно, що традиції Київської держави воїни ретельно зберігали і дотримували при організації свого життя й військового укладу, в козачих загонах: у звичаях, збереженні особливостей зовнішності, одягу і способів ведення бою.

У науковій літературі відомий словесний портрет князя, який навів візантійський письменник та історик Лев Діакон у своїй історії воєн. Діакон супроводжував імператорів у військових походах, робив нотатки про бої, зустрічі з різними посольствами і делегаціями. В одній з таких зустрічей близько 990 р. Лев Діакон спостерігав розмови київського князя Святослава з візантійським імператором і так описував київського гостя: «Серед-

нього зросту, не занадто великий, але й не низький, брови мав густі, очі сині, ніс короткий, борода поголена, на верхній губі густе і довге волосся (вуса), голова зовсім поголена, з одного боку висів чуб» — тобто «оселедець», якого за традицією носили й запорожці. «Оселедець», очевидно, носили й княжі воїни, він був ознакою приналежності до лицарської касты. З княжими воїнами ця звичка перейшла до козаків і була традиційно закріплена на Січі. Вуса, поголена борода, «оселедець» стали обов'язковими для козацтва, січовиків. Це характерні риси їх зовнішності, ніби природний «мундир».

Козаки не тільки зберігали традиції княжого Києва, а при нагоді говорили про це, і не тільки вони самі, а й українське духовенство та діячі культури XVI—XVII століть. Київські духівники, благословляючи на ратні подвиги козаків у XVII столітті, закликають їх боронити віру, народ, землю рідну відважно, по-лицарськи, пам'ятаючи при цьому, що вони спадкоємці воїнів Київської Русі («Книга о вере единой, святой, соборной апостольской церкви»). Київські владика в своєму меморіалі до польського уряду від 28 квітня 1621 року категорично заявляли, що запорозькі козаки — це продовження лицарства Київської держави, а не «прос-

таки», які не мають ані знання, ані розуму; їх коріння — в минулому. «Се ж бо те плем'я славного народу руського, з насіння Яфетового, що воювало Грецьке цїсарство морем Чорним і сухопуттю. Се з того покоління військо, що за Олега, монарха Руського, в своїх моносілах по морю й по землі (приробивши до човнів колеса) плавало і Константинополь штурмувало. Се ж вони за Володимира Святого монарха руського, воювали Грецію, Македонію, Ілірик... Бог керує ними і він то тільки знає, нащо він захоче ті останки тої старої Русі...»

Згодом ідея об'єднати, зорганізувати козаків, воїнів, партизанів в одну цілість приваблювала багатьох сучасників, зокрема воевод та старост придніпровських земель. Добрі наслідки спільної боротьби проти монгольської навали не викликали ні в кого сумніву, навіть у польського короля чи московського царя, але вельможі боялися військової організованої сили українського народу, яка могла повернути зброю і проти їхньої тиранії, як це потім і сталося.

Під кінець XVI століття розрізнені ватаги вільних воїнів-козаків понад Дніпром уже були організовані в Січ і про неї заговорила вся Європа, а козаків стали звати січовиками. «В 1580 роках запорозька козачина зветься «січовою», по імені Сі-

Ще у давньому рукописному джерелі «Таємна історія монголів» (1240 р.) згадується «козак» як легкоозброєний вартівий воїн.

«Оселедець» носили княжі воїни, він був ознакою приналежності до лицарської касты.

чі. Відразу найавторитетнішою і наймогутнішою стає Січ на острові Хортиця, до організації якої доклав чимало зусиль Дмитро Вишневецький, але деякі дослідники, як ось Д. Каманін, вважали, «що вже при кінці XV віку була козацька Січ на Тавані».

Козацтво, об'єднавшись у Січі, набуває нової військової якості і стає великою політичною силою, про яку, як ми сказали, заговорили в Європі. Відчувши велику силу в організованості, козаки не тільки успішно діють проти турецько-татарської навали на Європу, а й своєю силою та зброєю допомагають у визвольних війнах Франції, Німеччині, Австрії і навіть Іспанії. Запоріжжя стало «вогнищем козацької сили, солідарності, організованості» (М. Грушевський), і слід наголосувати — силою, що обороняла не тільки українську культуру, а й культуру всіх народів Європи.

Але не був таким стихійним, як думається, прояв «партизанського руху» проти монголів Ніщо не виростає на голому кам'яному місці. Не зростало без ґрунту і козацьке воїнство. Ми підкреслили, що були

традиції, які штовхали до створення нового, і оборонець Київської княжої держави ставав «партизаном», «вартовим», а далі — «вільним, незалежним воїном». Життя не стояло на місці, народ змушений був створити нову, своєрідну армію, інакше він опинявся на межі знищення. Козацтво врятувало народ.

Згодом стихійні загони почали з'єднуватися самі між собою в більш організовані бойові єднання, а далі до них стали прилучатися й люди, що були пов'язані з адміністративними управліннями чи несли якусь службу на придніпровських землях.

Час і місце зародження українського козацтва, Січі різні автори визначали по-різному і різно мотивували. Коріння явища іноді шукали ще у скіфських часах за часів Овідія, деякі козацькі літописці вважали своїми предками діячів «рутенського» племені у IV столітті нашої

ери. Дух лицарства і зміст прагнень пов'язували із середньовічним лицарством Європи, виводили коріння козацтва з діяльності бродників, «берладників» — населенням Болохівського князівства (XII–XIII ст.). Найреальнішими були спроби пов'язати виникнення козацтва з антимонгольським рухом українського народу після падіння Києва 1240 року.

Про походження і давність козацтва європейські автори ще в XVII ст. висловлюють різні, часом неймовірні думки, але всі вони стверджують про давність його існування. Відомий французький учений і мандрівник М. Ванель після кількох подорожей по Близькому Сходу написав у 1681 і видав у 1689 році «Загальну історію Турків». У цій книзі відведено місце й сусідній Україні та козакам і гетьманам. Про український народ, державний лад (за Хмельницького) і козаків Ванель говорить чимало і з прихильністю, особливо щодо демократичних відносин в українському суспільстві та культурі. «Мова, на якій розмовляють освічені люди на Україні, є слов'ян-

ська, відмінна від польської мови, є на цій мові твори св. Єремії та інших отців Церкви. Урядування на Україні дуже добре і державні достойники часто мініють, як стародавні римляни, плуг на найвищій ранги в державі. Усі державні справи вирішуються в сенаті розумно і уважно... Козаки невтомні, дуже легко переносять голод, холод і інші злидні... Дім Хмельницького по своїй простоті і простору подібний до домівок його підданих. Він спав на звичайному ліжку, біля якого знаходилася і його зброя.» І характеристика культури українського народу, і розповідь про суспільні взаємини та особу Хмельницького — не розбігаються з тим, що писали тоді інші європейські автори. Але є у цій книзі одне дуже прецікаве і загадкове місце. Говорячи про походження козаків, автор стверджує, що вони були ще на початку нашої ери. Французький учений запевняє, що Овідій під час заслання на узбережжя Чорного моря (початок нашої ери) у своїх віршах про скіфів оспівав козаків — воїнів, що були за часів Риму.

Як бачимо, смілива гіпотеза Григорія Нудьги щодо народження українського козацтва сягає в глибину тисячоліть. Саме там слід шукати витоки українського лицарства.

Данило КУЛИНЯК,
письменник, директор Всеукраїнського
Благодійного Фонду
ім. Петра Калнишевського

16 років на службі Батьківщині!

ДіСі
ВОЄНТОРГ

Мегамаркет для військових. І не тільки

Олексій Сігала

Генеральний директор виробничого концерну Воєнторг «ДіСі»

Будь-який бойовий успіх Армії залежить не тільки від зразкового вишколу рядових і офіцерів на полігонах, а й від того у що одягнтий та яке спеціальне тактичне спорядження має кожний солдат. Втім, саме військовий однострій, чомусь останнім часом все більше приваблює сучасних юнаків та дівчат. Натомість, справжній український мегамаркет — виробничий концерн Воєнторг «ДіСі», який по суті замінив магазини-воєнторги в структурі військового відомства, розпочав розпродаж уніформи для «цивілки» ще у жовтні 92-го. Отже, вже 16 років, завдяки вмілому менеджменту, в особі генерального директора,

до речі колишнього військового, — Олексія Сігала, концерн успішно виробляє найширший асортимент військового, охоронного, міліцейського, мисливського одягу, взуття та спорядження, супутніх товарів тощо. Це зимові та літні камуфльовані чи однотонні (різних кольорів) костюми та бушлати, берети, кепі, футболки, черевики з високими берцями, шеврони, нашивки, шкіряні ремені, різні види кобур, військова фурнітура, прилади нічного бачення, бронежилети та інші засоби самозахисту. З 2002 року Концерн також імпортує від провідних закордонних виробників і реалізує на потреби українських силових структур, зокрема, різних спецпідрозділів, підводне спорядження, нічну, денну, а також тепловізійну оптику, металощукачі, зброю та набої.

Виробничий концерн Воєнторг «ДіСі» — по-праву вважається найкращим в Україні виробником військового однострою та спорядження. Тому не випадково, що Міністерство оборони України та інші силові структури є одними з головних замовників їх продукції. З відгуків самих військовослужбовців, Продукція повністю адаптована під Потреби і задачі Збройних Сил і нічим не поступає кращим світовим аналогам.

Розташування магазинів в м. Києві а також в інших містах України:

- пр. Возз'єднання, 1 (Ленінградська площа), тел.: (044) 277-99-99, 573-48-76;
- пр-т. Московський, 8 (метро Петрівка, з-д Маяк);
- вул. Вершигори, 7 (Воскресенка), тел. (044) 241-77-77, 540-35-81;
- вул. Мазепи І. (Січневого повстання) 16-18/29;
- вул. Перова, 8.

м. Дніпропетровськ, вул. Миронова, 17; тел.: (0562) 34-14-11;
м. Житомир, вул. Перемоги, 51;

м. Запоріжжя, вул. 40-річчя Радянської України 2-а;

м. Рівне вул. Курчатова, 3;

м. Сімферополь, вул. Лермонтова, 27-А; тел.: (0652) 61-03-15;

м. Чернівці, вул. Герцена, 3; тел.: (0372) 54-18-87;

Чернігівська обл., Козелецький р-н, с. Десна, вул. Рибалка, 4-А;

Чернігівська обл., м. Ніжин, вул. Гребінки, 24.

SITEX™

Василь КУК :

«У нас в УПА за командиром, який ставив би власну кишеню вище від боротьби за Україну, народ просто не пішов у бій»

9 вересня минув рік відтоді, як не стало Василя Кука — Головного Командира УПА, члена та Голови Проводу ОУН, одного з найвидатніших організаторів визвольної боротьби українського народу в середині XX століття. А за три дні до смерті він встигнув переглянути книжку, уривок з якої ми сьогодні друкуємо на шпальтах нашого часопису.

— Яку міру покарання отримали Ваші батьки від Радвлади за те, що народили і виховали командира УПА?

— Переживання завжди були болючі, але перебування на волі завжди краще, ніж у тюрмі. Під час мого підпільного життя я з батьками не контактував, щоб не наражати їх на допити КДБ. За те, що вони взяли на виховання мого сина Юрка, і батька, і маму, і брата Івана засудили у 1949 році на 10 років тюрми. У 1941 році два брати — Іван і Филімон були арештовані у Львові за приналежність до ОУН на 8 років тюрми.

— А хто готував створення УПА, коли про саму її ще не було мови?

— Був 1941 рік, квітень, назрівала війна. Саме тоді вийшли вказівки Проводу на випадок війни. В тих інструкціях наголошувалося: що треба проголосити державу, що треба підняти повстання, що треба створити українське військо. Ці інструкції дістав Євген Легенда (керівник підпільної мережі ОУН у підрадянській Україні Іван Климів). Коли вибухнула війна, ми відразу створили відділи українського війська — вони мали синьо-жовті опаски з написом «українське військо». Коли ми побачили, що німці до того відносяться ворожо, і почали нас вистрілювати, ми замаскували це військо під поліцію і там тих людей вишколювали. Там вони були, поки не перейшли у 1943 році в ліс зі зброєю. Були й нелегальні боївки, бо коли не можна було легально творити українське військо, створили боївки в кожному селі, боеві відділи, потім вони стали називатися «кущові боеві відділи національної оборони», їх стали називати «українські повстанці», а вже потім прижилася назва Українська Повстанська Армія.

При Проводі завжди був військовий референт. В 1940–41 рр. референтом був Олекса Гасин, а начальником штабу був Шухевич. Так що Шухевич був причетний до вишколу військових людей із самого початку. Він створив старшинську військову школу, яка готувала офіцерів. Ми мали навіть макети території — лісу, поля, і на них займалися, вчили, де треба розставити скоростріли, де копати окопи, одним словом, вчили оту всю тактику... Ми вивчали статuti, німецькі, російсь-

кі, польські, як треба організовувати війсьсько і вести боротьбу.

— **Яке Ваше ставлення до людей, які на публічних акціях, присвячених УПА, Бандері, вітаються зігхайлем?**

— Українські частини Нахтігаль, Роланда і дивізії «Галичина» німецьких вітань не вживали, але окремі люди могли це робити. Нахтігаль і Роланд узагалі не приносили присяги Гітлеру чи Райху, а тільки Україні і Провідникові Бандері — тому ніякого зігхайля там не могло бути через такий факт присяги.

— **Поясніть, будь ласка, різницю між УПА та дивізією СС «Галичина».**

— УПА була створена для боротьби проти німецьких, советських і польських окупантів. Це була народна визвольно-революційна армія, яка боролася за відновлення незалежної Української держави, УПА продовжувала свою боротьбу і після закінчення Другої світової війни, і тривала вона аж до кінця 1950-х років. Дивізія «Галичина» проти альянтів не воювала, здалась у полон, була інтернована в Італії, а потім переведена до Англії. В Англії дивізійники організували Об'єднання бувших вояків українців (ОБВУ).

Дивізія «Галичина» була сформована в складі німецької армії у квітні 1943 року на заклик національно-свідомих провідників Західної України, зокрема Володимира Кубійовича, для боротьби з московським більшовизмом та отримала своє благословення від митрополита Андрія Шептицького. «Нема ціни, яку потрібно дати, щоб була українська армія...» — стало своєрідним гаслом для української молоді 40-х. Є вже дуже багато правдивої інформації і на Інтернеті, і книжок про цю військову формацію, зокрема книга Гайке дає добрий початок для знайомства з передумовами створення Дивізії та її історією. Дивізія «Галичина» була офіційна військова формація в складі німецької армії — на противагу УПА, яка не хотіла нічого мати спільного з не менш жадібним загарбником — коричневим (німецьким).

Окупантів добрих не буває! Однак варто відзначити, що УПА досить багато скористала з Дивізії, бо вишколені дивізійники переходили до лав УПА, постачали їм аму-

ніцію та провізію. Зрештою, чи могло бути по-іншому? І УПА, і дивізійники боролися проти советської комуністичне-більшовицької чуми, яка ордою сунула на Україну. Безумовно, треба знати різницю поміж УПА і дивізією «Галичина», але треба трактувати їх однаково, як героїв України. Указ Президента України В. Ющенка 879/2006 від 14 жовтня 2006 р. проливає світло на відтворення справедливості стосовно воїнів УПА, але, на мою думку, це треба розуміти, що повинна бути відтворена історична справедливість стосовно усіх учасників національно-визвольного руху у Другій світової війни, в тому числі повинні бути й дивізійники.

— **Чи присягала УПА коли-небудь на вірність Гітлеру? Чи співпрацювала вона з гітлерівцями?**

— УПА ніколи не присягала на вірність Гітлеру. Вона постійно боролась проти гітлеризму і німецької окупації. УПА ніколи не співпрацювала з гітлерівцями. У 1944 році, коли вони втікали з України, окремі німецькі військові частини намагалися нав'язати контакти з УПА, але співпраці ніколи не було.

— **Чи зараховувались в УПА діти до 18 років?**

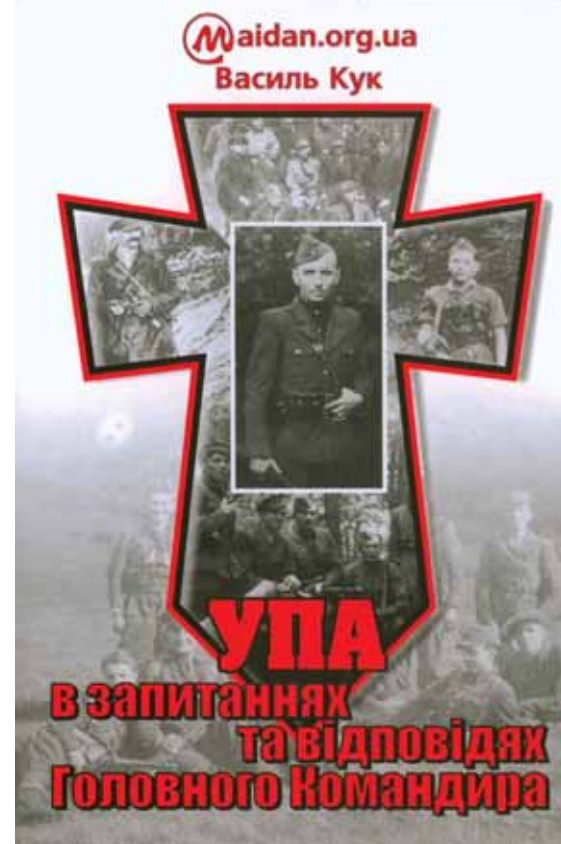
— Було декілька випадків, що в УПА були юнаки 15–17 років.

— **Чи існує архів УПА у відповідності до вимог, що передбачаються до військових частин, представлений наказами, у тому числі бойовими, списками особового складу, підрозділів тощо?**

— Офіційних архівів в УПА не передбачалось з конспіративних причин, але численні документи зберігались.

— **А скільки людей, за Вашими даними, було в УПА: за станом на 1944 рік — за станом на 1954 рік, коли Вас було заарештовано?**

— У 1943–44 роках УПА нараховувала близько 200 тисяч, а з допоміжними службами (господарчи-

У 1943–44 роках УПА нараховувала близько 200 тисяч, а з допоміжними службами — до півмільйона.

ми, зв'язковими, розвідчними) нараховувала до півмільйона.

У час найбільшого розквіту УПА у 1943–1945 роках у бойових відділах УПА було приблизно 200 000 людей, а у допоміжних відділах (господарчих, санітарних, розвідці) було заангажовано ще приблизно 300 000 людей. У тому часі існували незалежні республіки УПА: на Поліссі — Колківська республіка УПА. Активних учасників УПА було коло півмільйона людей. Окремої статистики чисельності УПА не велося з конспіративних причин.

У 1954 році правильно говорити не про УПА, а про збройне підпілля. Курс на перехід від збройної боротьби до збройного підпілля взяли ще при Шухевичу, коли стала очевидною міжнародна стабілізація. Всіх людей, яких можна було легалізувати, ми намагались легалізувати. Вже після 24 серпня 1991 року я знайомився з архівними документами, які свідчили про збройну боротьбу підпілля в 1961 році.

— **Мене цікавить питання щодо взаємодії УПА з росіянами. Чи були якісь зв'язки з РОА Власова? Яке було ставлення**

КДБ сподівалося виманити Бандеру, посилаючи, нібито від мого імені, фальшиві радіограми.

до росіян, чи брали вони участь у боротьбі в УПА (якщо так, то в якому вигляді)?

— Зв'язків з РОА генерала Власова не було і не могло бути, тому що вони разом з німцями хотіли відновити Російську імперію. До росіян, як і до інших національностей, не було ворожого відношення, якщо вони не були проти Української державності. Окремі росіяни брали участь у боротьбі УПА.

— Чому УПА воювала не разом з СРСР проти Німеччини?

— Спільної боротьби УПА з Червоною Армією проти німців бути не могло, бо Червона Армія воювала за відновлення СРСР, а УПА — за створення незалежної Української держави. До червоноармійців ми завжди звертались як до братів і закликали до спільної боротьби проти німців і проти советської влади. І через те, що Радянський Союз був проти створення незалежної Української держави, для боротьби проти УПА були створені провокативні відділи і каральні загони. Вони під видом УПА вчиняли різні злочини.

— Чи вбивали в УПА своїх?

— УПА своїх людей не вбивало і не вбивало дітей. Все це — ворожа пропаганда.

— Вас взяли, якщо не помиляюсь, під час переходу з Тернопільщини на Волинь у день вбивства Коновальця, в 1954 році. Мабуть, це вже не є підпільною таємницею — до кого Ви йшли на Волині?

— Я йшов на Волинь, щоб зустрінутись з провідником Галасою Василем, але 18 серпня 1953 року В. Галаса і Марічка були захоплені провокаторами КДБ. Ці ж провокатори захопили і мене 23 травня 1954 року.

— Пане Кук! Від бійців УПА й близьких до генерала Шухевича людей я часто чув запитання: як Вам вдалося вижити в тих умовах, після арешту? Не лише вижити, а й працювати в архівах? Яку ціну Ви за це заплатили?

— Після звільнення з тюрми я весь час був під контролем КДБ. Влюбий час вони могли мене зліквідувати. Під час праці в Інституті історії у мене не було завдання написати історію політичних партій, які діяли до 1939 року. По цій темі дозволяли мені користуватися архівними документами. До цієї праці я написав вступ «Марксизм-ленінізм про національне питання». Інститут історії цю працю схвалив, а КДБ віднеслось до неї вороже. За це мене звільнили з праці в інституті, і я до виходу на пенсію працював рядовим працівником у відділі постачання «Українська побутова реклама».

— Цікаво, а чому Вас просто не ліквідували? Який сенс було залишити в живих? Вибачте за таке дивне запитання, але все-таки, чому КДБ залишило Вам життя?

— Спочатку вони сподівалися виманити Бандеру, посилаючи нібито від мого імені фальшиві радіограми. Але служба безпеки встановила, що ці радіограми фальшиві (читайте спогади Степана Мудрика), і тоді КДБ вбило Бандеру в Мюнхені.

Після смерті Бандери була вже інша політична ситуація, керівники СРСР хотіли в очах світової громадської думки виглядати демократами, вони випустили багатьох політичних в'язнів, і тоді вбивати мене їм було просто не вигідно.

— Чого бракує нам як українцям, щоб бути шанованим іншими, сильним і щасливим народом?

— Наш народ понад три сотні літ не мав своєї державності. Його національна еліта постійно знищувалась окупантами. Це тяжкий спадок минулого, який виправиться тоді, коли в політику увійде покоління, народжене під час незалежності.

Під час Другої світової війни наш народ створив Армію УПА в такій кількості, щоб міг її озброїти, одягнути, нагодувати.

А бракує нам поширеного розуміння в народі, що політикам, які вирішують особисті справи коштом державних інтересів, не можна давати до рук владу. Зауважте, я говорю не про політиків, а про народ. У нас в УПА за командиром, який ставив би власну кишеню вище від боротьби за Україну, народ просто не пішов би в бій.

— Що, на Вашу думку, з досвіду вашої боротьби може бути корисне Україні зараз?

— Я вам скажу: в кожного будуть свої можливості, і ніколи історія не повторюється. Що було — те було, а тепер — інакше, і в цих умовах треба навчитися працювати. Треба вишколювати національну еліту і підштовхувати тих людей, які зараз є при владі, приймати рішення на користь усієї нації. Основне — це стан нації, є нація — є держава, а в нас зараз, на жаль, державне мислення є на дуже низькому рівні, ми, як нація, часто не по-державному мислимо. Егоїстичне мислення часто перекреслює національний підхід. Звичайно, потрібні і ті мільйони, щоб працювала економіка, але якась частина з них повинна працювати на духовне оздоровлення нації. Держава має працювати для відновлення і збереження національної пам'яті. Візьміть поляків — там держава дає на це гроші. А вони зробили інститут національної пам'яті і фінансують його від держави. Оце, в теперішніх умовах, ви повинні зробити самі, не я, бо я вже старий...

НВП ЕКОЛОГ

провідний виробник засобів
активної оборони
торгової марки «терен»
України, 03083, м. Київ,
вул. Червонопрапорна, 34-т
тел./факс: (044) 524-31-91,
525-55-74

Наталка БУНЯК:

*«Іскриться в небі слово «Україна»!
Проміння падає на тих, що спали сном.
Пробуджується знов моя руїна
І воля прадідів пульсує над Дніпром!»*

Я народилася у вересні 1930 року в містечку Остер Чернігівської області. Перші шість років мого життя оповиті туманом, бо майже не пригадую, де ми жили. Переїжджали з місця на місце, зтираючи за собою сліди, а все через те, що мій батько був отаманом гайдамацького полку у петлюрівській армії.

Після шести років поневірянь батьки вирішили переїхати до Києва, сподіваючись, що у великому місті жити буде легше. Тут я пішла до школи, але війна перервала мою подальшу науку у Києві. Після німецької окупації, коли знову поверталися червоні «визволителі», наша родина вирішила покинути на «деякий час» рідну землю і мандрувати у незнані світи. Були поневіряння по німецьких таборах, тяжка праця, голод, холод і туга. Ця вічна туга за рідним краєм ніколи не покидала мене. Я завжди чекала, коли ж закінчиться цей «деякий час» і ми повернемося додому. Та ось вже минуло понад півстоліття, а ми все ще на чужині. Вже навіки стихли кроки моїх батьків, які так і не дочекалися того бажаного повороту назад.

Після закінчення війни, перебуваючи в Німеччині, ми жили в українському таборі таких само «скитальців», як і ми. Тут розпочалося українське культурне життя, і головне те, що відкрилася українська школа, до якої почала ходити і я. Найулюбленішим предметом була українська література. Вже тоді намагалася писати прозу та вірші.

Працювала в редакції, де складала та опрацьовувала книжки. Познайомившись з Петром, моїм майбутнім чоловіком, багато писала віршів, в які вкладала свою душу, сповнену нових, ще не знайомих мені почувань любові. Невдовзі після нашого шлюбу ми вирішили покинути Австралію та переїхати в Америку. Петро казав, що «все ж таки будемо ближче до України». Маючи трьох дітей, які, між іншим, всі побрані з українцями, і десятеро внуків, ми з Петром намагалися передати цю нашу любов до України і їм.

Відколи Україна проголосила незалежність, здійснилася наша довгоочікувана мрія, і ми, нарешті, без страху переслідування, можемо відвідувати наш улюблений край, що ми і робимо щорічно. Ось у ці роки я почала писати більше про Україну. Кожна подія в Україні підносила мої емоції.

Де б ми не були, в Україні чи поза нею, наша любов до України палатиме вічним вогнем. Україна ввійшла у нашу кров і пульсує новими поривами будучності. Тож нехай славиться земля наших батьків, прадідів та всього нашого минулого і теперішнього.

ТЕБЕ Я ЗГАДУЮ, ВКРАЇНО

Тебе я згадую, кохана батьківщино,
Ніжну, як мати, й мрійну, як весна,
Купаюсь в пахоцях садів твоїх, Вкраїно,
І чую плескіт рідного Дніпра.

Чи ж є де краще місце на цім світі,
Щоби красу божественну твоєю
Можна зрівняти й щиро полюбити,
Так, як тебе, Україно, люблю.

Блакитний спогад з юного дитинства
Повіки буде серце полонить,
І вірю, прийде мить свята, врочиста
Й над степом пісня волі забринить.

Австралія, 1955

КРАЇНО РІДНА

Присвячую Надії — за її любов і посвяту для родини.

Країно рідна, земля моя безкрая,
Доки носитимеш тавро своє без слів?
Як довго ще копатимуть могили,
Коли ж ти вже покажеш свої сили,
Спиниш наругу, щоб кров не пила, згряя?
Чому ховаєш свій священний гнів?

В могилах крик, неспокій душ забитих,
Благають помсти за своє життя,
Яке скосили вороги народу,
Забрали честь, і гордість, і свободу.
Вони ж лягли, не приєднавшись до тих,
Які вели народ на хрест розп'яття.

Вожді керують, вдягнувши маску волі,
Паплюжать лан і ясні твої зорі,
Загнали люд в чужі краї, у рабство
Й немає кари за таке нахабство,
Оправдують себе, що то повії
Шукають легкого життя і долі.

Коли ж ти, Господи, введеш свої закони,
Щоб задзвонили справжні волі дзвони,
Щоб люд не їхав в рабство на чужину,
Вкладав знання в свою рідну країну,
Щоб квітло поле й золотилася пшениця,
Родинним щастям повнилась скарбниця.

Січень, 2004

ШЕВЧЕНКУ

Ти спиш, Тарасе, а слова,
Які мережались сльозами
Та карбувалися рядками,
Запали в душу, проросли
І твоє слово понесли
Через роки, через наруги.
Трісли кайдани від напруги,
Прорвалась воля, зацвіла
В новім пориві рай-земля,
Тебе, пророка спом'янула.

Як вірний син свого народу
Ти гостре вістря у незгоду
Встромив і розпалив багаття,
Збудив рабів і дав зачаття,
Щоб Україна чула слово
Твоє могутнє і наново
Прославився твій рід багатий,
На новій ниві у новій хаті
Воскресла воля на землі.

Березень, 2004

ЗРОДИЛАСЬ ВОЛЯ

Заплакав листопад багряним листям,
В осіннім гніві здригнулася земля,
Зродилась воля й мов народна пімста
По Львівських вулицях в запалі гордо йшла.

І хоч не довго маяли прапори,
Зерно прийнялось й згодом проросло,
Змінилась доля й понеслась в простори,
Щоб слово "воля" квіткою цвіло.

І той знаменний рік 91-й,
Зробив завершення народної мети
На славу тим, що йшли у Львові перші,
Замаяли прапори навіки.

УКРАЇНСЬКА МОВА

Кажуть, моя мова не культурна,
Що говорять нею лиш в селі.
А в столиці і в містах мого народу
Соромно вживати, бач, її.

Хоч Вкраїна має свою владу
Й незалежна рідна сторона,
Всі говорять аж до пересаду
Мовою, що у мізки ввійшла.

Геть зігнувся хребет через неволю,
Бо ж роками топтано ім'я.
Демократію змінили на сваволлю,
Й знову ішаче рід мій і земля.

Та не довго тішитись прибудам —
Сонце волі спалить їх вогнем
Й на оновленій землі мого народу
Новий лад воскресне новим днем.

Зацвітуть підсніжки біля хати,
Заспівають пташки у саду
Й можна буде пригорщами брати
Теплі промені, що принесуть весну.

ЧОМУ СПИНИЛАСЬ?

Чому спинилась в жайворинному чеканні,
Тріпочеш крильми й далі не летиш?
Як довго ще стояти в сподіванні
Й дивитися, як полум'ям гориш?

Вкраїно рідна, ти моя розпуко,
Трясни землею, громом загуди,
В Дніпрі втопи ворожого онука,
Щоб згинув він віднині й назавжди.

Залізла глибоко у душу чужа мова
І нищить наші юні пелюстки,
А мова наша — рідна, колискова —
Ще й досі витирає лиш кутки.

Та й це мине! Прокляття ж не від Бога.
Він зглянувся на нас і волю дав,
То й щастя вигляне з батьківського порога
І нарід наш здобуде своїх прав.

І сонце нас не буде більш палити,
А грітиме, як матірна рука,
Земля тоді у щасті буде жити
І ворог більш до нас не заблука.

ВІЧНА УКРАЇНА

Чому так злить їх слово УКРАЇНА
І заперечують її святе ім'я?
Мов ті папути кричать: "Малоросія",
"Окраїна", чи ще якась дивня.

І знову хочуть стерти рідну мову,
Возвеличати яничарський бруд,
Закидати болотом серце люду,
Відкинути в смітник найвищий суд.

Ворог не спить, працює дні і ночі,
Підсовує нові й нові слова,
А УКРАЇНА світить й далі сонцем,
Вона відвічна, вона завжди жива.

І кажуть недруги, що не було "Майдану",
Що це був просто сформований концерт,
От людям захотілось погуляти,
Тепер це все заліплено в конверт!

Не заліпити нас, ані здолати,
Бо Україна це не лиш слова,
Хоч є й недоліки, та в нас вільна держава,
Вона здобула славу і права.

Вітер розвіє хмару нетерпиму,
Що тимчасово вкрила рідний край,
Народ відчув свій поклик на "Майдані":
Сміліш вперед! Позицій не здавай!

І хоч два роки в сварях проминули,
Зерно посіяно і скоро проросте,
Змінятись буде лишень провід атаманів,
А Україна була, буде й завжди є!

Грудень, 2006

КАЛОША

На радянському флоті поява жінки на бойовому кораблі розцінювалася не інакше як переддень якоїсь біди. Отож, якщо під час стоянки інколи якісь жінки і заходили на корабель, то вахтовий прибиральник в обов'язковому порядку там, де вони проходили, драяв палубу до блиску. Така була традиція, якої досвідчені моряки свято дотримувалися.

Того дня за планом виходу в море не було. Тож командир відділення радіотелеграфістів запросив на свій корабель, який мав горду назву «Пантера», свою знайому дівчину з вузла зв'язку. Хотів похизуватися тим, який він моряк, свою значущість довести, а заодно і показати дівчині бойовий корабель, якого вона зблизка ніколи не бачила, хоча постійно і підтримувала з ним радіозв'язок. (Дівчина служила радисткою у штабі на вузлі зв'язку, постійно несла радіоавахти з кораблями, на вахті і познайомилася з кращим радіотелеграфістом «Пантери».) Дівча було справжньою кубанською красунею, і прізвище мала відповідне козацьке — Калоша.

Та раптом на пристані з'явився командир бази і підняв навчальну тривогу. На кораблях заграли трелі ревунів і сигнальних дзвінків, почалося екстрене приготування до бою і походу. Прибули офіцери штабу бригади. Вивести з корабля на берег дівчину не поміченою стало неможливим. Тоді сигнальники запропонували сховати дівчину в румпельному відділенні (туди, мовляв, начальство ніколи не заходить, а вона заодно і в море з

Нещодавно у видавництві «Прут принт» вийшла книжка військового журналіста Мирослава Мамчака «Ой було на флоті, було...». Автор з притаманним йому гумором розповідає про флотську службу, яку йому довелося пройти на Балтійському і Чорноморському флотах та у Військово-Морських силах України. Отже, деякі з новел, які увійшли до збірки, ми пропонуємо сьогодні до уваги наших читачів.

нами сходить, замість радіорубки буде нести вахту на рулях). Так і зробили. Принесли нове робоче плаття і переодягли дівча у корабельного матроса.

Та командир бази навчальну тривогу не відмінив, наказав кораблям виходити на зовнішній рейд і... своїм флагманом призначив «Пантеру».

На борт прибув контр-адмірал. Прибрали трап-драбину, заgrimіли якірні ланцюги. Наш кавказець контр-адмірал стояв на юті і споглядав за роботою швартових команд. І тут йому чомусь забаглося заглянути в румпельне відділення. Вже поважного віку, він заледве запхнув себе в люк. Матроси на юті припинили, — як-то воно далі буде?

Через хвилину адмірал, як снаряд зі ствола гармати, вилетів із люка з криком. «Стоп, машина! На корабле жінщина! Командіро, ко мнє!».

Прибіг з ГКП командир.

— Ето чіто такое? Понімаєш, жінщина у тібя на борту. Кудя смотрішь? Какой бардак, какой море? Понімаєш ти, командіро бази в румпельном, ана віходіт за штурвала, такой русалка в робе, белій волос на гюйсе вот так, вот так, і гаваріт міне: «Здрасте». О, какой пазор! Какой бардак! Не боевой корабль, кальош, ка-льош! Какой море, спрашіваю? Атменяю виход в море, оргперіод вам десят сутка!

Командир бази з люті зняв свого адміральського кашкета, жбурнув на палубу і став топтати його ногами. Заплутався адміральськими штиблетами в неприбраній ще бразі та прижимних кінцях і мало

не впав. Спересердя копнув свого кашкета за борт. Подали трап на берег. Адмірал притїма збіг на пристань, вже з берега спитав командіра:

— Как фамілій ета девушка? Хтось крикнув: «Калоша!»

— Ех, — махнув рукою контр-адмірал, — кальош везьот калоша.

І поїхав у штаб.

СЕКС ПО-ФЛОТСЬКИ

Сторожовий корабель «Куниця» несе бойову службу в Середземному морі. Стоїмо у точці якірної стоянки. Повний штиль. Недалеко видніється зелений острів. Там суцільна курортна зона. На фоні тропічної зелені проглядаються численні симпатичні білі корпуси особняків і туристичних баз. До острова повсякчас підходять і відходять невеличкі білі пасажирські судна та розкішні яхти. Сонце підняв градусник під верхню позначку: літо, море, крата.

Та все це не для захисників соціалістичної Вітчизни. Нам туди не можна, ми, советікус, затягнуті у кітелі на всі гудзики аж під шию та вкриті солоним потом, охороняємо в цьому районі моря соціалістичне щастя від посягань підлих і агресивних імперіалістів. А ті підлі імперіалісти вирішили, що раз нам на острів не можна, то їм можна до нас. На невеличких філігранних яхтах, а то й просто на дошці з вітрилом, туристи підходять просто під борт корабля. І, о Боже, що ми бачимо! На яхті сидить молода компанія. А дівчата, а дівчата..., подумати лише, без бюстгалтерів морем катаються. Привітно махають

Матроси, не маючи біноклів розглядали туристів на лайнері через... оптичні приціли гармат, які мали 24-кратне збільшення.

нам загорілими руками і кокетливо кличуть: «Рашен! Ком цу мір!» А ось прямо на корабель на дошці з вітрилом, яку підганяє легкий бриз, несеться дівчисько у такій же самій формі одягу, якщо таким, звичайно, можна вважати тонюсенькі трусики. Весь екіпаж на верхній палубі і без команди дивиться. Найвинахідливіші дістали біноклі. Замполіт з ГКП, озброївшись російсько-англійським словником-довідником, які в обов'язковому порядку видавалися політуправлінням перед походом, по корабельній трансляції верхньої палуби намагається грізно вимовити по-англійськи: «Підхід до борту корабля заборонено. Прошу відійти на безпечну дистанцію від військового корабля» і таке інше.

— Серед цих красунь, — перекоаний особист, — обов'язково мають бути шпіони.

Командир корабля, помітивши, що матроси вже почали забувати про службу, наказав штурману зібрати на ГКП всі біноклі і оголосив навчальну тривогу.

Коли корабель озвався ревом ревунів та трелями тривожних дзвінків, всі ті яхти і яхточки миттєво шарахнулись у бік моря. Дівчата образливо надули губки.

Стоїмо на якорі далі. Як сонце стало котитися на захід, до острова мимо нас став підходити круїзний океанський лайнер. Білосніжний красень. У Чорне море тоді такі не заходили. На його кормі був облаштований басейн, в якому купалися симпатичні блондинки, чимало молодих жінок засмагали на лежачках у кормовій частині корабля.

Тут уже не втримався командир.

— Дай-но бінокль, штурман, треба оцінити цю білопалубну посудину.

Всі офіцери на ГКП теж піднесли до очей біноклі. І замполіт з особистом також. Розглядали судно хвилин двадцять. Тут раптом радіорубка викликає командира на зв'язок зі штабом ескадри.

— Бабники, морські пірати! — гримить голос у трубіччя начпома ескадри. Він зразу ж втямив, у чому річ. — Ви що собі дозволяєте? Де партійна принциповість, ганьбите образ радянського моряка. Морально розкладаєтесь разом з буржуазними жінками! Вас сюди для чого прислали, голих жінок розглядати, сексом займатися, чи?.. Мат

вашу! По поверненні в Союз я вам особисто секс устрою на партійній комісії! Подумати тільки, капітан якогось круїзного лайнера через МЗС подав протест в Москву, що радянський корабель його туристам погрожує гарматами. Ви що, негідники, прийшли сюди голих баб через дула гармат розглядати чи соціалістичну мораль демонструвати? Знятися з якоря! Відтепер навіть обрис берега до кінця бойової служби для вас буде закритим!

Командир забіг на ГКП осканьбленим.

— Вахтовий офіцер! — відірвав того від бінокля. — Хто дав команду розвертати гармати?

Ми глянули на гарматні палуби. Три гармати головного калібру чітко супроводжували лайнер. Набившись у гарматні башти, матроси, не маючи більше біноклів, теж розглядали туристів на лайнері... через оптичні приціли гармат, які мали 24-кратне збільшення. А з поворотом кута огляду поверталася і гармата! З лайнера ж виглядало, що наш корабель цілиться в нього з гармат.

До самого кінця бойової служби протягом ще п'яти місяців ми таки справді не мали заходів у порти, а берег бачили лише на екранах корабельних радарів.

КАНАПКА КОТЕЛЬНА

Літо. Спека. Кораблі бригади в навчальному поході. Корабельний механік проводить інструктаж чергової ходової вахти вечірньої зміни. Визначивши обов'язки і поставивши завдання кожному моряку, взяв великий піднос і почав з ним обходити стрій своїх улюблених кочегарів. Кожний моряк мав взяти з підноса і з'їсти перед вахтою товсту фінку чорного хліба, посипаного грубо молотою сіллю.

Матроси третього року служби брали хліб мовчки і тут же його їли, аж сіль тріщала на зубах. Матроси першого року служби пручалися:

— Не буду їсти! Не хочу, я не верблюд, мені не треба, обійдуся!

— Їж, кажу, салага! Гірше буде!..

Корабельний замполіт, який на кораблі служив другий тиждень, побачивши цю сцену, схопив механіка за піднос, вирвав його з рук і затрясся праведним гнівом:

— Ви що собі дозволяєте, товаришу капітан-лейтенант! Це знущання над особовим складом. Будете відповідати як комуніст! Я забороняю цю процедуру, вона не передбачена корабельним пайком і корабельним статутом.

— Я-то відповім, — махнув рукою механік, — але за ходову вахту і матросів доведеться відповідати вам, — сказав і пішов в каюту.

Пройшло години дві. Замполіта терміново викликають до котельного відділення, а там він бачить, як троє матросів на довгому шнурі витягують через люк з глибини відсіку молодого матроса, тіло якого схопили спазми: лице бліде, кожну жилку видно, руки й ноги викручені неприродно, з вуст важкий стогін.

— Як це могло статися? Хто скоїв?

Прибіг корабельний лікар з похідним чемоданом:

— Хто, хто? Сам і скоїв...

Відтіснив замполіта, зробив матросу укол. Через хвилину щокі матроса почали рожевіти, з'явився живий блиск в очах. Він випрямився, через силу усміхнувся:

— Відпустило... Та руки й ноги ще болять.

— Ще б пак! Зараз же відведіть його в лазарет, — це вже командує корабельний лікар. — Помітисся дайте йому там, нагодуйте, і там йому лежати два дні поспіль, поки м'язи після спазми не прийдуть в норму.

І до замполіта:

— Зам, не знаєш, не втручайся. Оце наслідки твоєї виховної роботи. Наш корабель — не твоя колишня дизельна коробка. Ти зайди в котельне відділення, подивися, при яких температурах там несуть вахту. Це тобі не партійні збори проводити. Організм у кочегарці обезводнюється за годину, і тоді настає те, що ти ото бачив. А з'їв би матрос перед вахтою «канапку котельну» і вахту б достояв без заува-

Боцман слухав–слухав, затим зняв люк з петель і... викинув його за борт: — Викресли раніше зроблені зауваження і запиши: люка немає.

жень, спокійно і для здоров'я без втрат. Що, солі шкода, а матроса ні? Ти не добавляй мені роботи, зам, а то скажу відверто...

— Ясно, — опутив голову замполіт і побрів до каюти.

НЕДОЛІКИ

Наш есминець «Безотказний» у ремонті. Нас перевіряє висока флотська комісія. Вже в літах каперанг пунктуально і прискіпливо оглядає господарство боцмана. Той поруч, весь в увазі, помічник каперанга записує зауваження. Підійшли до люка кормового відділення.

— Так, — розглядає люк високе начальство. — Записуйте зауваження. Перше — люк брудний, друге — фарба стара, давно фарбований, третє — гумова прокладка потріскана, четверте — погано накрейдена, п'яте — погано ущільнена, шосте — люк відмаркований неправильно, сьоме — товщина букв марки на 2 мм тонша, восьме — марка несиметрична, дев'яте — на люці ржавчина, десяте —

закрутка не розходжена, одинадцятьте — скло ілюмінатора має подряпини, дванадцятьте... п'ятнадцятьте... двадцятьте..., двадцять сьоме...

Боцман слухав, слухав, затим раптом зняв люк з петель і... викинув за борт.

Каперанг подивився, подумав і до помічника:

— Викресли раніше зроблені зауваження. Запиши одне зауваження: нема люка.

ВЧЕНИЙ ЗАМПОЛІТ

На найбільший у бригаді ескадрений міноносець «Безотказний» призначили нового заступника командира. Високий, красивий, статний, він подобався жінкам. На кораблях цього проекту він досі не служив, був призначений на підвищення, і це стало причиною його зарозумілості та самовпевненості.

На кораблі після тривалого ремонту вводили до ладу корабельні котли. Заступник командира вирішив особисто пересвідчитися в якості вахти. Біля люка котельного

відділення його зустрів старшина 1-ї статті:

— Товаришу капітан-лейтенант. Хочу вас попередити, що при вході з перехідного тамбура до...

— Не вчи попа вченого їсти хліба печеного, — зупинив старшину замполіт і рішуче підняв кришку шахти, що вела до царства кочегарів.

Взагалі-то есминець був старого, ще довоєнного проекту. Нагнітання повітря в котли проходило старим способом — через відсік, тому повітряний тиск у котельному відділенні при роботі котельних установок був дещо вищим, ніж зовні. Щоб зайти, треба було вирівняти тиск в перехідному тамбурі і відділенні спеціальним важелем. Про цю особливість і хотів попередити старшина замполіта. Та той не захотів його слухати.

Спустившись у перехідний тамбур, замполіт задрів за собою люк і впевнено крутнув колесо важкого броньового люка. Люк підвищенням тиском різко розчахнувся, всією своєю масою заїхав в красиве замполітове обличчя, що так подобалося штабним дівчатам.

Зам повалився на палубу. Матроси втягли свого головного виховника у відсік і відлили холодною водою. Більше замполіт про вченого попа не згадував.

Житлово-готельний комплекс

«Теплий стан»

в смт Немішаєве по вул. Заводська, 50

1-кімнатна 44,35 м²
2-кімнатна 65,27 м²

ціна від
6500
грн/м²

1-кімнатна 52,24 м²

2-кімнатна 83,09 м²

ціна від
8500
грн/м²

Житловий комплекс

в м. Ірпінь, вул. Мечникова, 24А

Відділ продажу: «ЕВО груп»

8 (044) 331-84-04; 331-81-30; 332-51-04

ПРОМИСЛОВО-ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО МИСЛИВПРОМПОСТАЧ

Усі моделі
мисливської зброї
Іжевського
механічного
заводу

Кращі у світі луки,
арбалети для
полювання, спорту
та відпочинку

Гуртова та
роздрібна торгівля
товарами
виробників США,
Німеччини,
Фінляндії, Італії,
Чехії, Білорусі

Азербайджанські
ножі ручної роботи

04073, Київ-73
пр. Московський, 20
тел.: (044) 464-49-69
419-78-78
e-mail: ohotsnab@ln.ua

ЦЕНТР ВОССТАНОВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ №1 в Украине

- **NEW!** Восстановление информации с FLASH-накопителей
- Восстановление информации с дисковых накопителей: HDD (в том числе RAID), DVD, CD и др.
- Гарантированное уничтожение информации
- Расследование ИТ – инцидентов и компьютерных происшествий (computer forensics)
- **Акция** : бесплатное восстановление данных с Hi-End жестких дисков Samsung и серверов HP

04071, г. Киев, ул. Верхний Вал, 34; тел.: 467-7540; www.epos.ua; e-mail: recovery@epos.ua